

Analiza rynku turystycznego Serbii

Bogumiła Smolarek
2013/2014

Spis treści

Wstęp	3
Rozdział I	4
Podstawowe uwarunkowania rozwoju turystyki przyjazdowej, krajowej i wyjazdowej	
1. Ogólne informacje o Serbii	4
2. Atrakcje turystyczne przyciągające największą liczbę turystów	8
3. Infrastruktura turystyczna i komunikacyjna	10
4. Podstawowe determinanty konsumpcji turystycznej ludności	16
5. Narodowa administracja turystyczna	18
6. Narodowa organizacja turystyczna, rynki docelowe i narzędzia promocyjne	19
7. Inne uwarunkowania rozwoju turystyki	20
 Rozdział II	 21
Rynek recepcji turystycznej (zagraniczna turystyka przyjazdowa)	
1. Przyjazdy i główne kraje emitujące	21
2. Dochody z turystyki przyjazdowej – wielkość, struktura i dynamika	30
3. Analiza profili konsumenckich turystów pochodzących z najważniejszych rynków emisyjnych	33
4. Główne obszary koncentracji zagranicznego/przyjazdowego ruchu turystycznego	34
 Rozdział III	 38
Rynek emisji turystycznej (turystyka wyjazdowa)	
1. Poziom aktywności turystycznej mieszkańców danego kraju/regionu w turystyce zagranicznej	38
2. Wydatki na podróże zagraniczne	38
3. Ulubione destynacje mieszkańców Serbii	41
 Rozdział IV	 44
Znaczenie badanego rynku dla Polski	
1. Analiza przyjazdów do Polski/regionu z opisywanego rynku	44
2. WUTZ (Wskaźnik Użyteczności Turystyki Zagranicznej) dla Polski analizowanego rynku	45

3. Zaangażowanie marketingowe Polski/regionu na danym rynku i zaangażowanie marketingowe danego kraju w Polsce	45
4. Analiza wyjazdów Polaków do analizowanego kraju	45
Rozdział V	48
Analiza SWOT danego rynku	
Rozdział VI	48
Prezentacja przykładowej oferty dla danego segmentu demograficzno-społecznego	
Podsumowanie	49
Bibliografia	51
Spis rycin	52
Spis tabel	53

Wstęp

„Bałkany są jednocześnie piękne i przerażające, tragiczne i komiczne, pełne kontrastów. Łatwo przechodzimy od miłości do nienawiści, od przyjaźni do wrogości, ze skrajności w skrajność, czerpiemy z życia pełnymi garściami, nigdy nie mając dość”. Słowa Emira Kusturicy trafnie opisują Półwysep Bałkański, na którego terenie znajduje się także analizowany przeze mnie rynek turystyczny – Republika Serbii. Jej znaczenie w odniesieniu do światowego rynku turystycznego jest znikome. Próżno szukać jej w pierwszej „dwudziestce”, a nawet „trzydziestce” zestawień dotyczących krajów o najlepszych osiągnięciach w dziedzinie turystyki. Jeśli jednak zawęży się obszar badań, to pozycja Serbii automatycznie wzrasta.

Najlepszą pozycję osiąga przy analizowaniu państw z Półwyspu Bałkańskiego. W tym zestawieniu zdecydowanie z przodu znajdują się dwa kraje: Grecja, w której odnotowano ponad 15 mln przyjazdów oraz Chorwacja z 10 mln turystów. Za nimi plasują się Czarnogóra i Serbia. Obydwa kraje prezentują prawie dziesięciokrotnie mniejszą liczbę przyjazdów turystów. W Czarnogórze jest to ponad milion przyjazdów, natomiast w Serbii 810 tysięcy.

Zawiła historia Serbii i burzliwe wydarzenia w „kotle bałkańskim” są jednymi z głównych przyczyn, dla których turystyka na tym obszarze jest na razie stosunkowo słabo rozwinięta. Z roku na rok poprawiają się jednak notowania Serbii w rankingach UNWTO i WTTC co sprawia, że liczba turystów chcących zobaczyć ten kawałek Europy również wzrasta.

Celem teoretycznym pracy jest odpowiedź na pytania dotyczące określenia znaczenia rynku Serbii na globalnym rynku turystycznym, jej użyteczności dla Polski oraz perspektyw rozwoju Serbii i jej przydatności dla Polski.

W pracy wykorzystam analizę źródeł wtórnych. Będą to głównie dane z Sektora turystyki (*Sektor za turizam*) podlegającego pod Ministerstwo Ekonomii (*Ministerstvo privrede*), jak również publikacji UNWTO, Serbskiego Urzędu Statystycznego (*Republički zavod za statistiku*), a także Serbskiej Organizacji Turystycznej (*Turistička organizacija Srbije*).

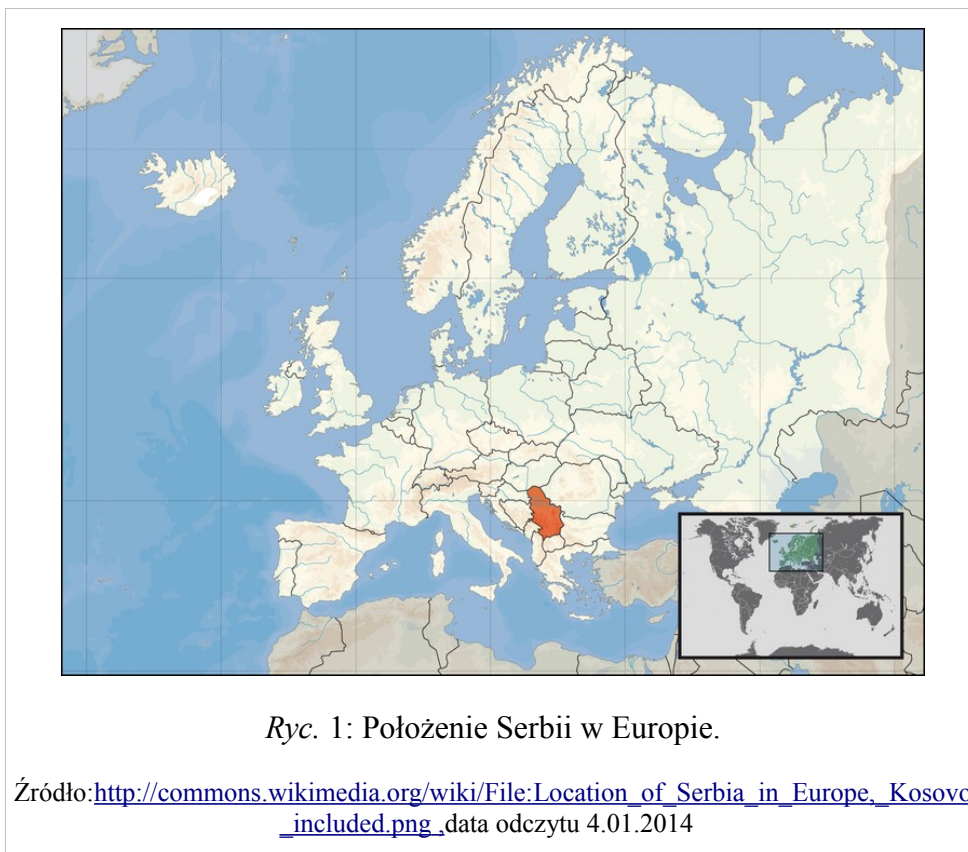
ROZDZIAŁ I

Podstawowe uwarunkowania rozwoju turystyki przyjazdowej, krajowej i wyjazdowej.

1. Ogólne informacje o Serbii

Położenie

Republika Serbii położona jest w południowo-wschodniej Europie, na Półwyspie Bałkańskim. Jej obszar wynosi 88,509 km². Serbia graniczy z ośmioma państwami: od północy z Węgrami, na wschodzie z Rumunią i Bułgarią, na południu z Macedonią i Albanią, natomiast na zachodzie z Czarnogórą, Bośnią i Hercegowiną oraz Chorwacją.

Przez Serbię przebiegają ważne szlaki komunikacyjne łączące Wschodnią i Zachodnią Europę z Azją Mniejszą i Bliskim Wschodem. Istotną rolę odgrywa także komunikacja rzeczna. Do portów na Dunaju przyływają statki z Morza Czanego. Kanał żegludowy Ren-Men-Dunaj łączy zlewiska Morza Północnego oraz Czarnego.

Ponad 70% powierzchni Serbii to wyżyny i góry: na zachodzie Góry Dynarskie, na wschodzie Góry Wschodnioserbskie, na południowym zachodzie Prokletije i Szar Płanina .

Największa rzeka to Dunaj, inne: Morawa, Morawa Zachodnia, Morawa Południowa, Ibar, Drina, Sawa, Cisa;

Jeziora występują nielicznie oraz są niewielkie; lasy (27% pow. kraju) przeważnie liściaste (głównie dąb, buk, klon, wiąz), w górach iglaste (jodła, świerk).

Na terenie Serbii znajduje się pięć Parków Narodowych. Największy z nich to Djerdap w Dolinie Dunaju.

Klimat

W Serbii panuje klimat zmienny kontynentalny. Na północy: klimat kontynentalny (chłodne zimy, gorące i wilgotne lato), w centrum: klimat kontynentalny oraz śródziemnomorski, na południu: gorące i suche lata i jesień; chłodne zimy, duże opady śniegu. Wyżyny na północy kraju oraz doliny rzek na południu pozwalają na dopływ polarnych mas powietrza w regiony południowe.

Jesień jest cieplejsza niż wiosna. Najzimniejszym miesiącem jest styczeń (-6°C w rejonach górskich, 0°C na obszarach równinnych). Najcieplejszy miesiąc to lipiec (od 11° do 22°C).

Opady przeważają w cieplejszej połowie roku, od kwietnia do lipca, poza regionami na południowym zachodzie, gdzie opady występują głównie na jesień. Czerwiec to miesiąc z największą ilością opadów, średnio 12-13% rocznej ilości opadów. Luty i październik to miesiące z najmniejszą ilością opadów.

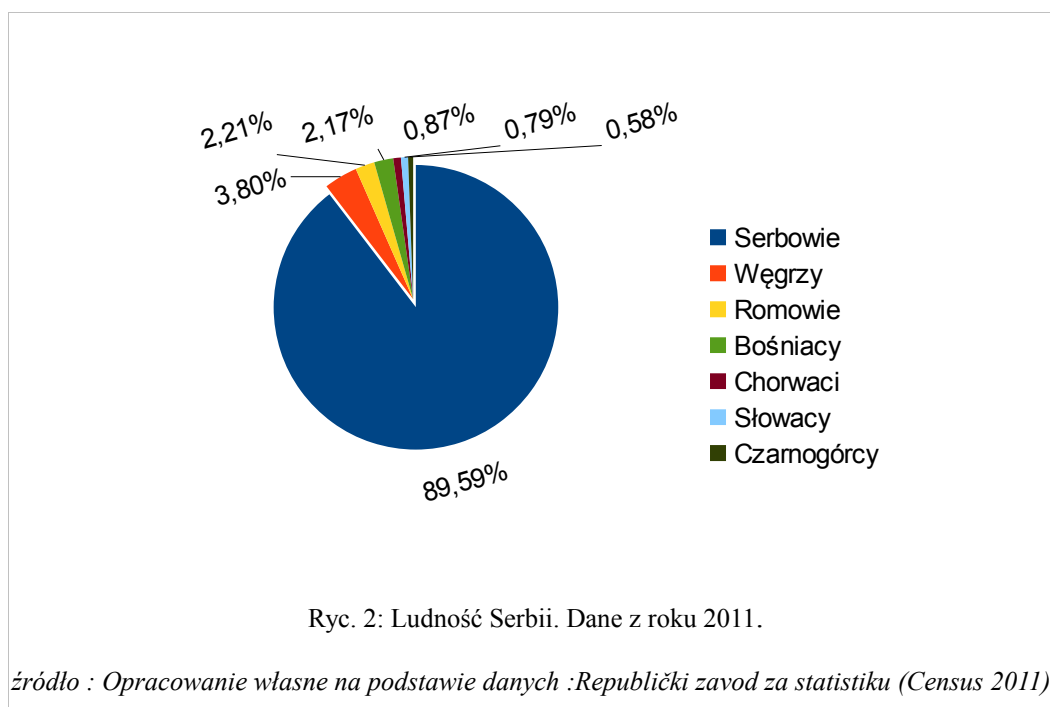
Gospodarka

Serbia była wraz ze Słowenią najbardziej rozwiniętą gospodarczo republiką dawnej Jugosławii. Wojna domowa 1990–95 oraz embargo ONZ nałożone na nową Jugosławię spowodowały głęboki kryzys gospodarczy, a naloty lotnictwa NATO (1999) zniszczyły znacznie infrastrukturę przemysłową kraju.

Struktura wytwarzania PKB: rolnictwo 12,3%, przemysł 24,2%, usługi 63,5%. Do głównych gałęzi przemysłu przetwórczego należą przemysły: metalurgiczny (hutnictwo żelaza, miedzi, cynku i ołowiu), maszynowy (maszyny górnicze, rolnicze, budowlane, środki transportu), spożywczy, chemiczny, włókienniczy, odzieżowy, skórzaný, elektrotechniczny. Użytki rolne zajmują ok. 70% powierzchni Serbii, z czego 55% stanowią grunty orne. Głównymi partnerami handlowymi są Niemcy, Włochy, Rosja, Bośnia i Hercegowina, Macedonia.

Ludność

Liczba ludności wynosi ponad 7 milionów (7,276,604 - czerwiec 2012 r.), nie licząc Kosowa i Metochii. 83 % obywateli stanowią Serbowie. Pozostali mieszkańcy to m.in.: Węgrzy, Romowie, Bośniacy, Chorwaci, Słowacy czy Czarnogórcy (Ryc.2).

Waluta

Walutą narodową jest dinar (RSD). Średni kurs wynosi: 0,0369¹ PLN

Przykładowe ceny²:

Piwo w barze 5,24 – 6,85

Cappuccino 4,16 – 6,17

Piwo w sklepie 1,85 – 3,23

Posiłek w restauracji 16,63 – 24,95

1 l mleka 2,26

Bilet komunikacji 2,49

1 l wody 1,69

1 l Paliwa 5,62

Wiza

Od 12 czerwca 2010 roku obywatele Polski oraz innych krajów UE, Norwegii, Islandii i Szwajcarii mogą przekroczyć granicę Serbii na podstawie dowodu osobistego. Dotyczy to pobytów do 90 dni i nie oznacza automatycznego honorowania dowodów

¹ Średni kurs NBP z dnia 2.10.2013 r.

²http://www.numbeo.com/cost-of-living/country_result.jsp?country=Serbia&displayCurrency=PLN

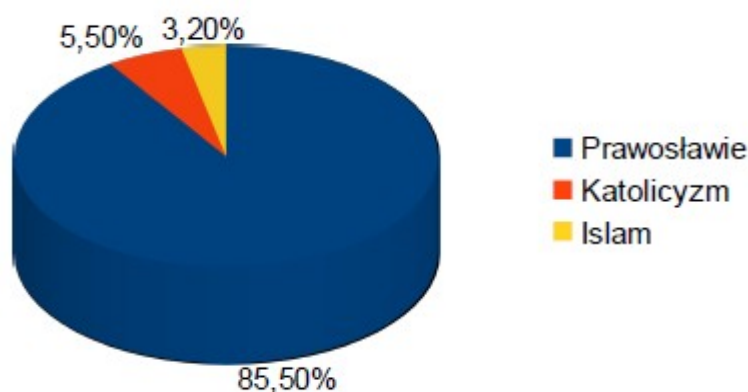
osobistych (zamiast paszportów) np. przez banki, towarzystwa ubezpieczeniowe i biura podróży. Minimalny okres ważności dokumentu tożsamości, jakim legitymuje się podróżny, wynosi 90 dni przy każdym wjeździe na terytorium Serbii. Od 1 stycznia 2012 roku przy wjeździe samochodem do Serbii nie jest wymagana tzw. "zielona karta".

Język

Oficjalnym językiem jest język serbski. W Wojwodinie jednak do języków oficjalnych należą także: Rumuński, Węgierski, Słowacki, Ukraiński i Chorwacki.

Religia

Dominującą religią jest chrześcijaństwo. Jego wyznawcy stanowią ponad 90% wszystkich wierzących. Nieco ponad 3% obywateli to Muzułmanie. Procentowy podział na wyznawców poszczególnych religii przedstawia poniższy diagram (Ryc.3).

Ryc. 3: Wyznania w Serbii

źródło: opracowanie własne na podstawie Republički zavod za Statistiku (Census 2011)

Historia

Na obecną sytuację polityczną i stosunki międzynarodowe Serbii największy wpływ miały wydarzenia, które rozgrywały się na Półwyspie Bałkańskim od początku XX wieku. Dwie wojny bałkańskie, wybuch pierwszej Wojny Światowej, powstanie i późniejszy rozpad Jugosławii, wojna z Chorwacją i Bośnią, bombardowania NATO. To wszystko przyczyniło się do zrujnowania serbskiej gospodarki i infrastruktury, zerwania ważnych stosunków handlowych między republikami i destabilizacji granic. Reformy wprowadzone od 2000

roku mają na celu poprawę i stabilizację sytuacji w państwie, przyciągnięcie zagranicznych inwestorów oraz odbudowę infrastruktury (Breda, Kliček 2008). „Turystyka była jednym z sektorów, które dotkliwie ucierpiały z powodu niepokojów lat 90. W Serbii mocno spadła krajowa i międzynarodowa aktywność turystyczna, ale pomimo to kraj powoli wraca do równowagi i, podobnie jak inne kraje Europy Środkowej i Wschodniej, ma doskonałe widoki na powrót na światową scenę turystyczną (Breda, Kliček 2008, s.42).

2. Atrakcje turystyczne przyciągające największą liczbę turystów

Najwięcej turystów zarówno krajowych jak i zagranicznych przyjeżdża do stolicy kraju, Belgradu, która jest bogata w atrakcje turystyczne. Do głównych z nich zaliczane są: ulica Skadarliję, dzielnica Zemun nad Dunajem, Plac Nikoli Pasića, twierdza Kalemegdan, cerkiew św. Sawy, Stary Pałac w Belgradzie dynastii Obrenovićów czy mauzoleum Josipa Broza Tito.

Brak niestety dokładnych danych liczbowych dotyczących ilości turystów odwiedzających poszczególne atrakcje turystyczne w innych miejscowościach. Po liczbie odwiedzin w regionach można jednak odnotować, że dużym zainteresowaniem cieszą się atrakcje znajdujące się na liście Cudów Architektury i Natury Serbii. Wśród nich znajdują się także obiekty wpisane na listę UNESCO: Studenica, Stari Ras i Sopoćani, Gamzigrad – Romuliana.

Cuda Architektury:

1. Twierdza Kalemegdan 2. Šarganska osmica, 3. Studenica, 4. Gamzigrad, 5. Visoki Decani, 6. Cerkiew Św. Sawy, 7. Gradska kuća u Subotici.

Cuda Natury:

1. Drina sa Vrelom, 2. Kanjon Uvca, 3. Đavolja varoš, 4. Nacionalni park „Tara”, 5. Džerdapska klisura:, 6. Kapije i kanion Vratne, 7. Fruška gora.

Ryc. 4: Mapa atrakcji turystycznych Serbii.

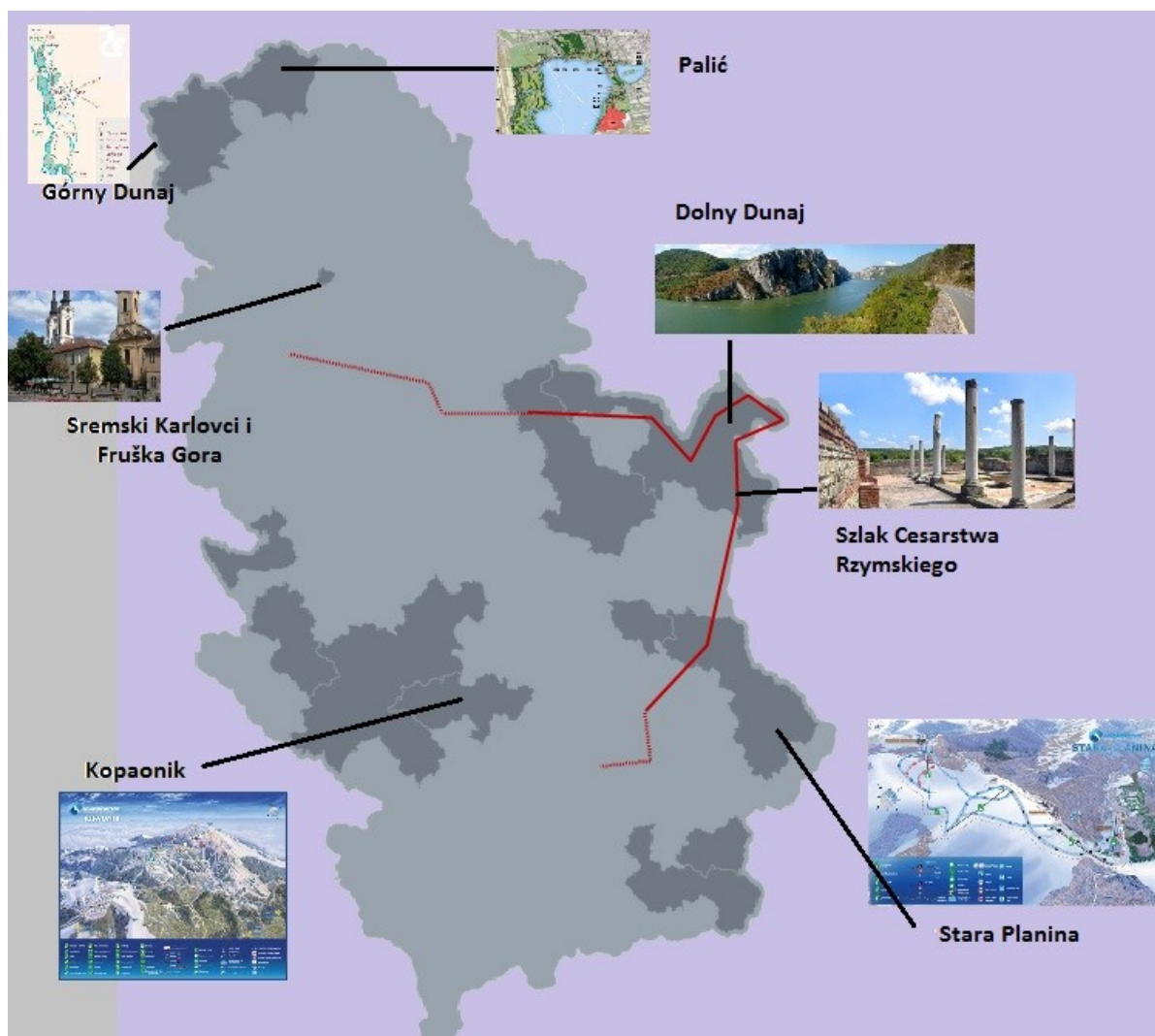
źródło: opracowanie własne

Wśród głównych atrakcji turystycznych Serbii wymienianych przez narodową Organizację Turystyczną są m.in.: Belgrad, Niš, Kragujevac, Novi Sad, Studenica, Stari Ras i Sopoćani, Palić. Wymienione atrakcje zaznaczone są na powyższej mapie³ (Ryc. 4).

Podczas konferencji (23.08.2012)⁴ kończącej projekt finansowany przez Unię Europejską dotyczący wsparcia wcielenia narodowej strategii turystycznej w Serbii ("Support to implementation of the National Strategy for Tourism") zaprezentowane zostały „nowe” atrakcje turystyczne, które mają przyciągnąć większą liczbę turystów (Ryc.5).

³ Mapa pochodzi ze strony: <http://www.infoplease.com/atlas/country/serbiaandmontenegro.html> data odczytu 31.12.2013

⁴ Więcej informacji o projekcie na stronie: <http://www.tourismsupport.rs/about-project-0>

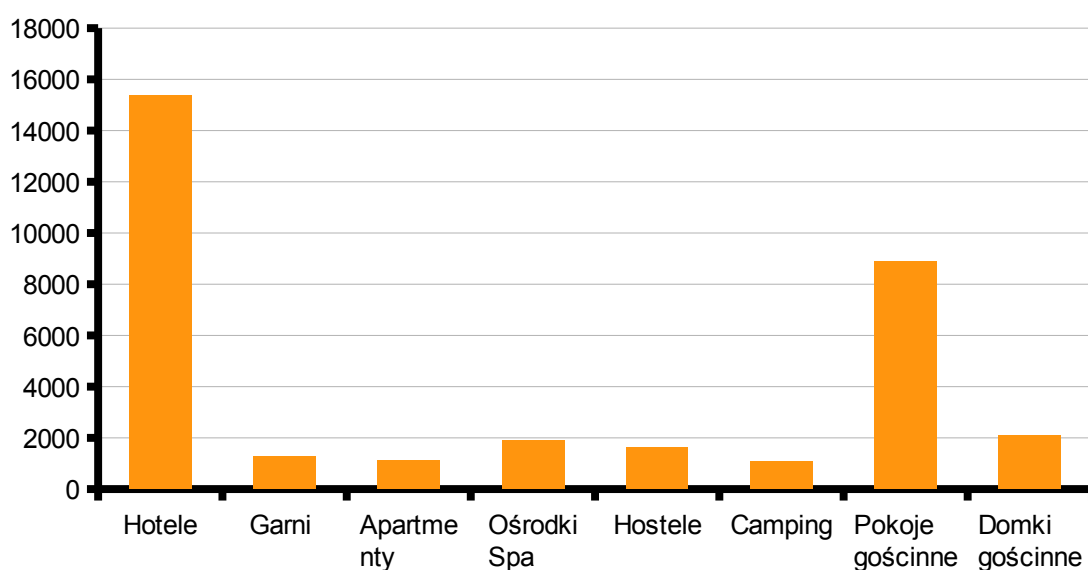
Ryc. 5: Nowe atrakcje turystyczne Serbii

źródło: <http://www.tourismsupport.rs/about-project-0>

3. Infrastruktura turystyczna i komunikacyjna:

Hotele

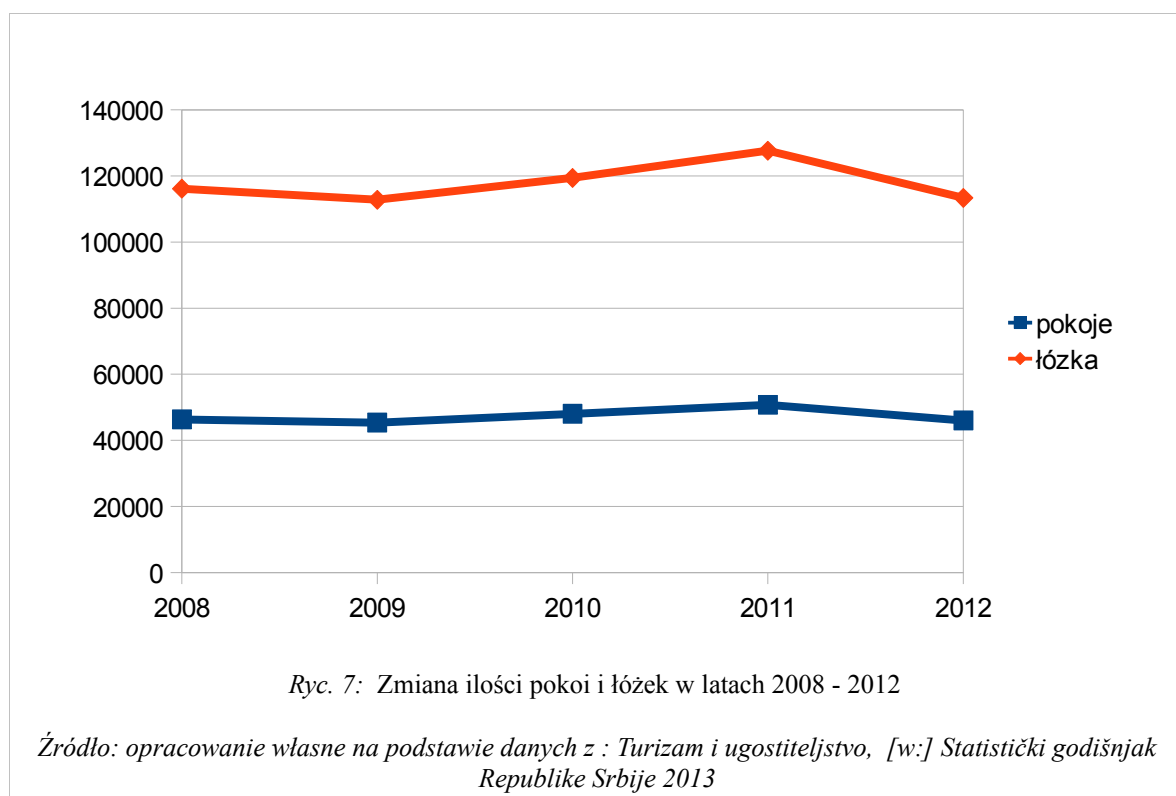
Wśród rodzajów zakwaterowania przeważają hotele, kolejne miejsce zajmują pokoje gościnne i kwatery prywatne (Rys.6). W ciągu ostatnich kilku lat w Serbii odnotowuje się spadek ilości miejsc noclegowych. Ich całkowita liczba wynosiła w 2012 roku 113 385.

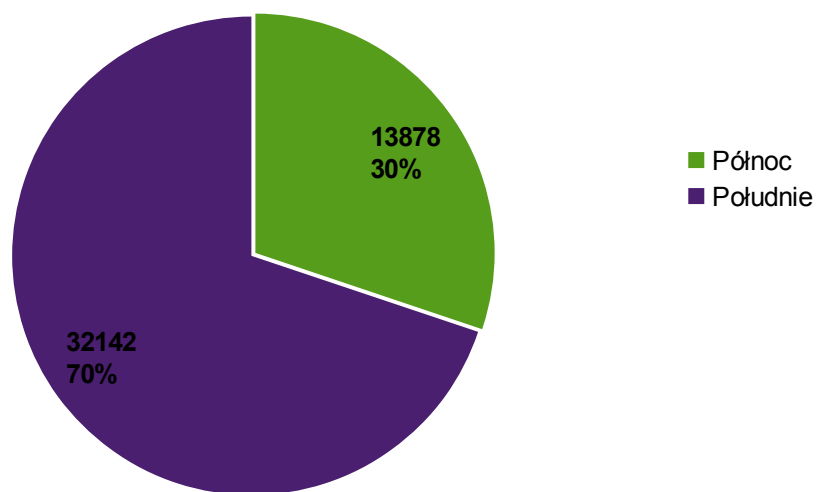
Ryc. 6: Liczba hoteli w Serbii w 2012 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z : Turizam i ugostiteljstvo, [w:] Statistički godišnjak Republike Srbije 2013

Na przestrzeni ostatnich lat mimo zmian w liczbie ilości hoteli i innych miejsc oferujących zakwaterowanie liczba pokoi i łóżek utrzymywała się na mniej więcej jednakowym poziomie. Dopiero od 2011 roku odnotowuje się spadek miejsc noclegowych (Rys. 7).

Rozłożenie miejsc noclegowych w Serbii jest nierównomierne. Trzy czwarte z nich znajduje się na południu kraju (Rys. 8). Tam bowiem skupia się większość resortów górskich i spa.

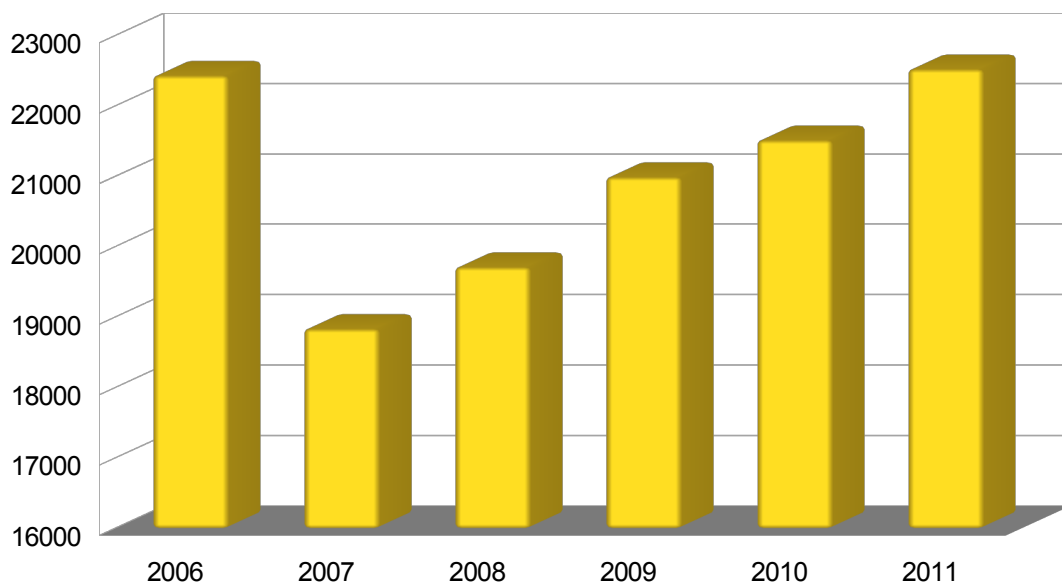

Ryc. 8: Porównanie ilości miejsc noclegowych na północy i południu kraju w roku 2012

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z : *Turizam i ugostiteljstvo, [w:] Statistički godišnjak Republike Srbije 2013*

Przedsiębiorstwa turystyczne

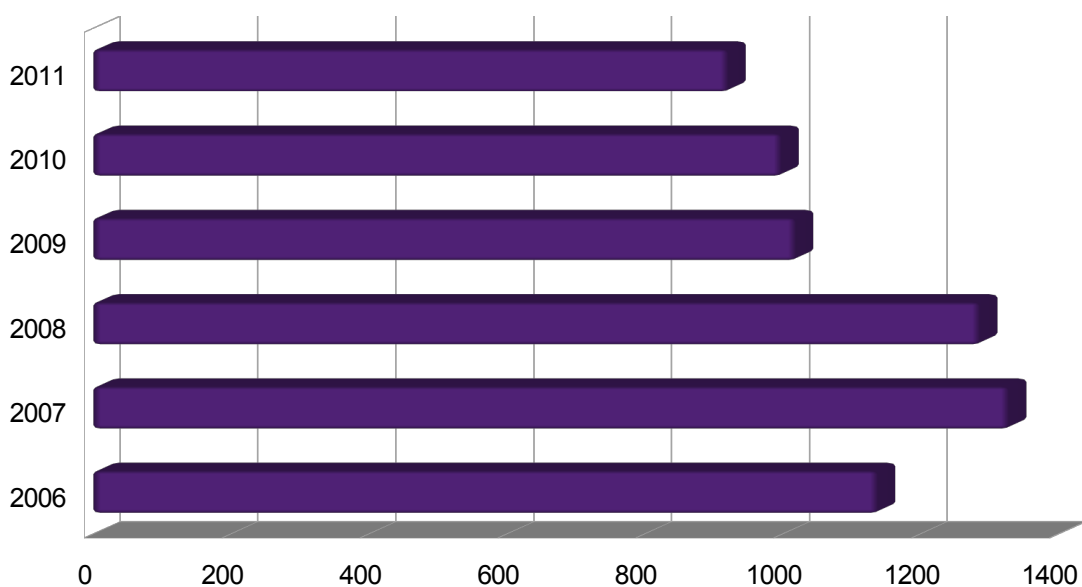
W raporcie OECD dotyczącym turystyki opublikowanym w 2012 roku w części dotyczącej Serbii znalazły się dane przedstawiające ilość przedsiębiorstw oferujących usługi gastronomiczne (Ryc.9). W 2007 roku widać ich znaczny spadek, w porównaniu z rokiem 2006. Było to spowodowane odłączeniem się Czarnogóry od Serbii w połowie 2006 roku. Od 2007 roku liczba przedsiębiorstw systematycznie wzrasta i w 2011 roku przewyższyła już stan z 2006 roku.

Ryc. 9: Zmiana ilości przedsiębiorstw gastronomicznych w latach 2006 - 2011

źródło: Opracowanie własne na podstawie OECD Tourism trends and policies 2012

Rola tour operatorów i agentów turystycznych stopniowo traci na znaczeniu. Po niewielkim wzroście ich liczby w latach 2008 – 2009 (ponad 1 200), obecnie odnotowuje się równomierny spadek liczby operatorów i agentów (Ryc.10).

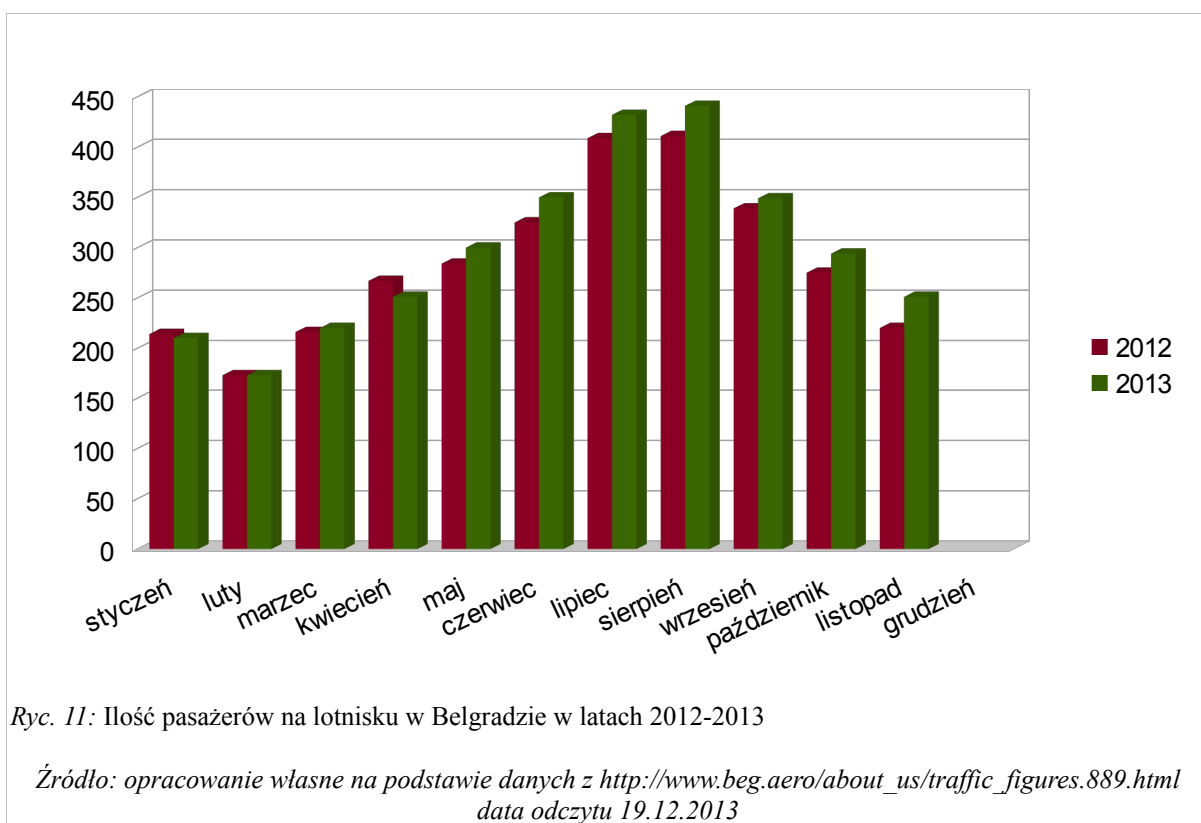
Ryc. 10: Zmiana ilości przedsiębiorstw gastronomicznych w latach 2006 - 2011

źródło: Opracowanie własne na podstawie OECD Tourism trends and policies 2012

Transport

Narodową Linią Lotniczą jest Air Serbia, która do października tego roku funkcjonowała pod nazwą Jat Airways (JU). Serbskie linie lotnicze zostały przejęte przez linię Etihad. W ramach współpracy Air Serbia planuje w 2016 roku uruchomienie rejsów dalekodystansowych do USA i Kanady oraz reaktywację lotów z Belgradu do Banja Luki, Bejrutu, Budapesztu, Bukaresztu, Kairu, Kijowa, Lublany, Pragi, Sofii, Warny oraz od 30 marca 2014 roku do Warszawy⁵.

W Serbii są dwa międzynarodowe lotniska: w Niżu i Belgradzie. Liczba pasażerów obsługiwana przez lotnisko w Belgradzie wyniosła w 2013 roku 3.275.897⁶.

Na powyższym wykresie (Rys.11) przedstawiony został ruch pasażerów w poszczególnych miesiącach w latach 2012-2013. Najwięcej osób korzysta z lotniska od czerwca do września. Najmniej pasażerów lotnisko obsłużyło w lutym. W 2013 roku widać wzrost liczby pasażerów od maja do listopada w porównaniu z rokiem 2012.

Przez Serbię przebiega korytarz Pan – Europejski 10, który jest najkrótszą drogą

5 <http://www.pasazer.com/in-14984-air-serbia-prezentacja-nowej-marki.php> data odczytu 28.10.2013

6 Ilość pasażerów do listopada 2013. Dane z oficjalnej strony lotniska Nikola Tesli w Belgradzie http://www.beg.aero/about_us/traffic_figures.889.html data odczytu 19.12.2013.

łączącą Europę Środkową i Zachodnią z Europą Południową. Jego trasa wiedzie przez 8 państw: Austrię, Słowenię, Chorwację, Węgry, Bułgarię, Macedonię, Grecję i Serbię.

Znaczącą rolę odgrywa też transport rzeczny, głównie na Dunaju, Sawie, Cisie i łączących je kanałach (o łącznej dł. 673 km, najdłuższy — Dunaj–Cisa–Dunaj). Główne porty rzeczne: Belgrad, Smederevo, Nowy Sad.

Serbia ma dobre połączenia autobusowe do wszystkich krajów sąsiedzkich, jak również do większości państw Europy Środkowej i Zachodniej. Siatka połączeń jest również dobrze rozwinięta wewnątrz kraju.

4. Podstawowe determinanty konsumpcji turystycznej ludności

W Serbii bezrobocie wynosi ponad 20%. Średnia pensja to 60 tysięcy dinarów. Kobiety zarabiają mniej niż mężczyźni. Największe zarobki są w regionie belgradskim. Średnia pensja w sektorze usług turystycznych wynosi 31 tysięcy dinarów.

Bezpośredni udział z turystyki w PKD w 2012 roku wyniósł 56,1 mld RSD, co stanowiło 1,6% całkowitego PKD. Według prognoz do 2023 roku wkład ten ma wynosić 93,6 mld RSD co da w sumie 2,1% PKD⁷ (Ryc.12).

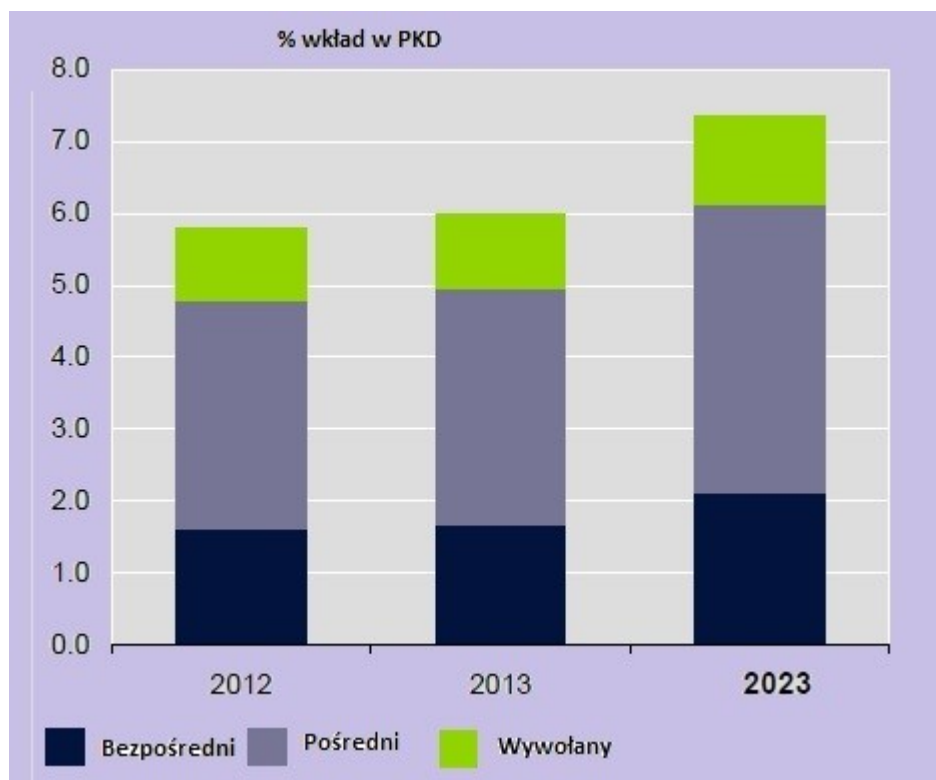
Ryc. 12: Udziały z turystyki w PKB w 2012 r.

źródło: WTTC *Economic Impact of travel and tourism 2013 Serbia*, s. 3

Powyższe wykresy przedstawiają dane, które są sumą wkładu generowanego przez hotele, biura podróży, linie lotnicze i inne usługi transportowe, działalność restauracji i usług związanych bezpośrednio z turystyką.

7 WTTC *The Economic Impact of Travel and Tourism 2013. Serbia*.

Całkowity wkład do PKB (bezpośredni i pośredni) wyniósł w 2012 roku ponad 201 mld RSD (5,8% PKD), a według prognoz do 2023 roku ma wzrosnąć do 324 mld RSD (Ryc.13).

Ryc. 13: Procentowy wkład w w PKB w 2012 r.

źródło: WTTC The Impact of economics 2013. Serbia, s.3

Rynek turystyczny w 2012 roku zapewnił 24 500 miejsc pracy co stanowiło jedynie 1,5% wszystkich miejsc pracy (Ryc.14)

Ryc. 14: Zatrudnienie w turystyce

źródło: WTTC The economic impact of travel and tourism 2013. Serbia. s.4

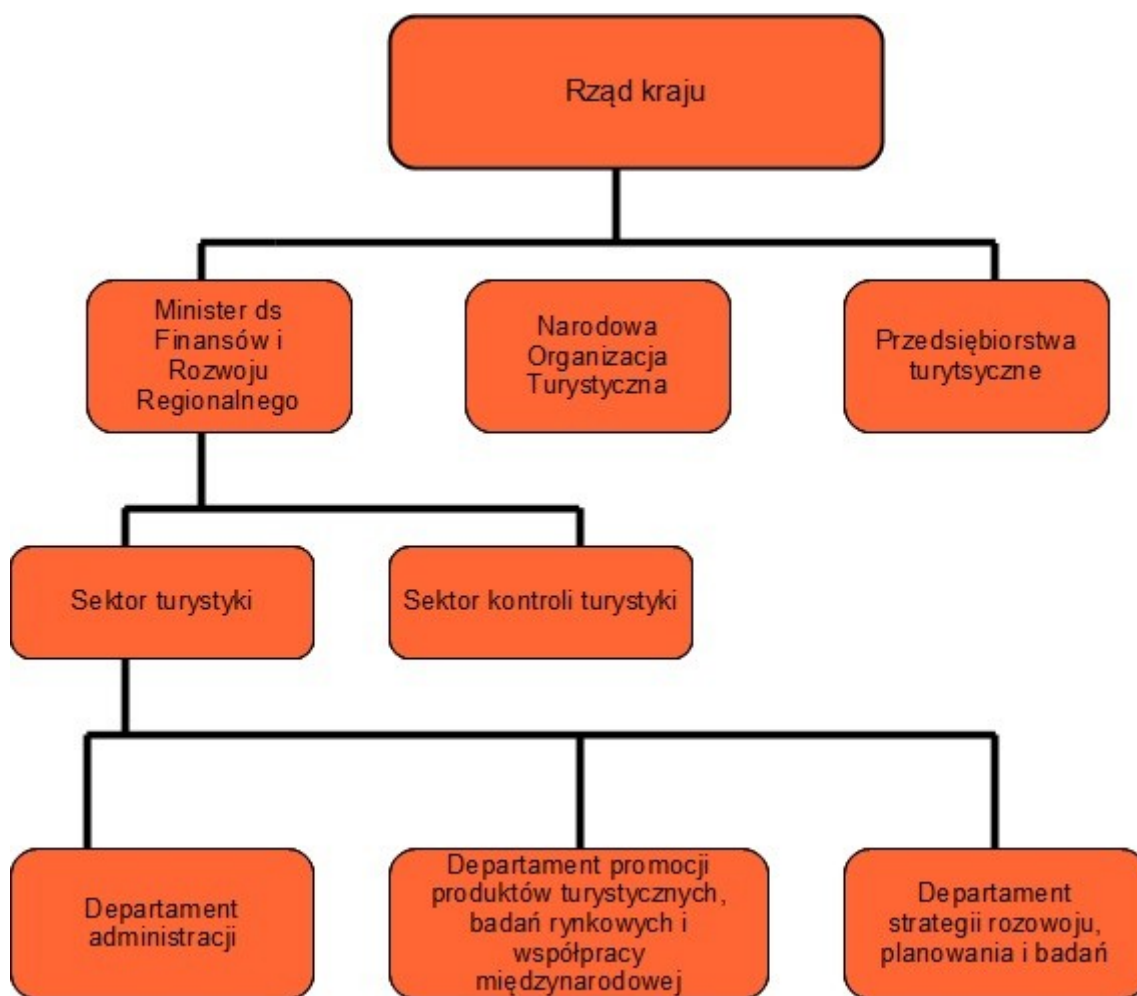
Przewiduje się, że do 2023 roku liczba ta wzrośnie do 34 tysięcy, co stanowić będzie 2,9%. Biorąc pod uwagę miejsca pracy bezpośrednio i pośrednio związane z turystyką wówczas mówi się o 88 500 miejsc pracy w 2012 roku co daje 5,3% całości, ale wciąż stanowi niewielki % sektora pracy na rynku serbskim.

5. Narodowa administracja turystyczna.

Sektor ds. Turystyki działający w obrębie Ministerstwa Ekonomii i Rozwoju Regionalnego jest w głównej mierze odpowiedzialny za turystykę na terenie Serbii (Ryc.15).

Do jego głównych obszarów działania należą:

- polityka turystyczna
- strategia rozwoju turystyki i spójne planowanie
- prawo turystyczne
- badania i analiza rynku turystycznego
- świadczenie usług turystycznych: zaopatrzenie resortów narciarskich, spa
- badanie rozwoju i promocji turystyki

Ryc. 15: Schemat przedstawiający główne podmioty zajmujące się turystyką w Serbii.

Źródło: opracowanie własne na podstawie OECD Tourism trends and policies 2012, s.404

6. Narodowa organizacja turystyczna, rynki docelowe i narzędzia promocyjne.

Narodowa Organizacja Turystyczna Serbii (Turistička Organizacija Srbije) powstała w 1994 roku jako organizacja rządowa. Jej głównym celem była promocja Serbii na rynku krajowym jak i międzynarodowym. Obecnie działa 116 Lokalnych Organizacji Turystycznych zarządzanych przez lokalne i regionalne urzędy i wspieranych przez przemysł turystyczny.

Rynek turystyczny Serbii największe nadzieje wiąże z przyjazdem turystów z państw ościennych tj. Słowenia, Czarnogóra, Macedonia, Węgry. W planach ma także przyciągnięcie turystów z dalekiej Azji (m.in. z Chin). Głównymi produktami turystycznymi jakie oferują Serbowie są:

♣ City Break	♣ Wakacje w górach i nad jeziorami
♣ Wycieczki objazdowe („Touring”)	♣ Turystyka wodna
♣ Turystyka biznesowa + MICE	♣ Turystyka wiejska
♣ Spa & Wellness	♣ Soul Food

W raporcie podsumowującym działalność TOS w 2012 roku odnotowano, że najczęściej artykułów i publikacji zachęcających do przyjazdu do Serbii skierowano do turystów z : Wielkiej Brytanii, Francji, krajów Beneluksu, Niemiec, Chin i Włoch. Dla dziennikarzy z tych krajów zorganizowano także liczne „study tour” mając nadzieję, że przełoży się to na liczbę odwiedzających.

Inne uwarunkowania rozwoju turystyki

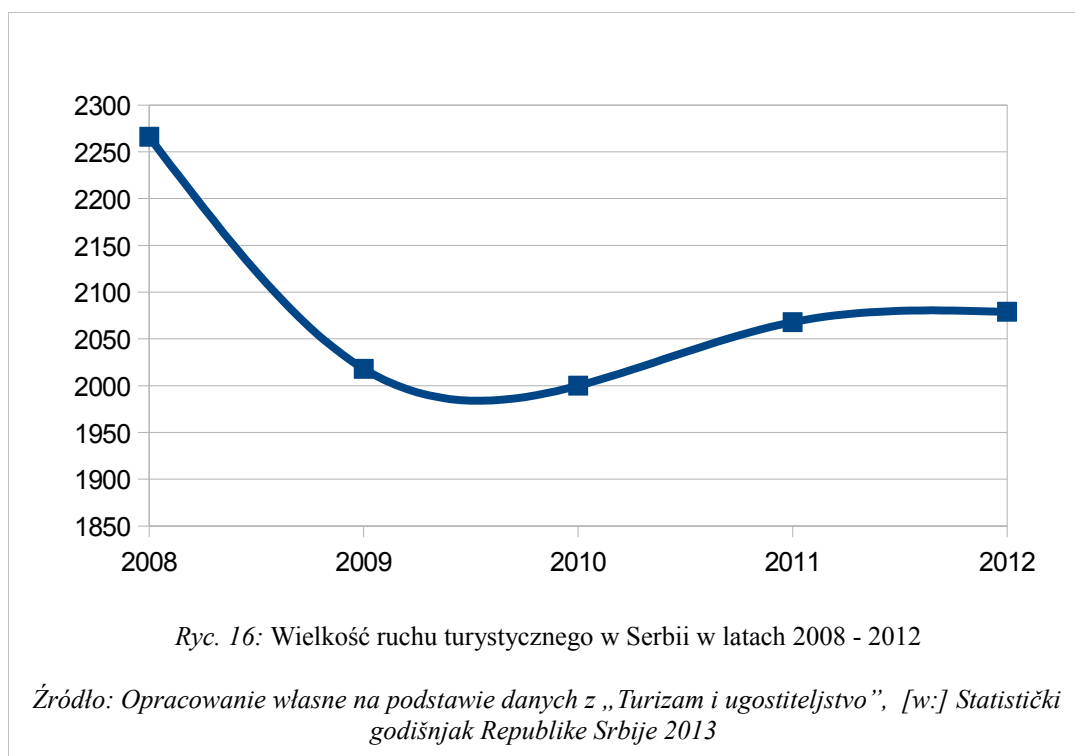
Brak danych.

ROZDZIAŁ II

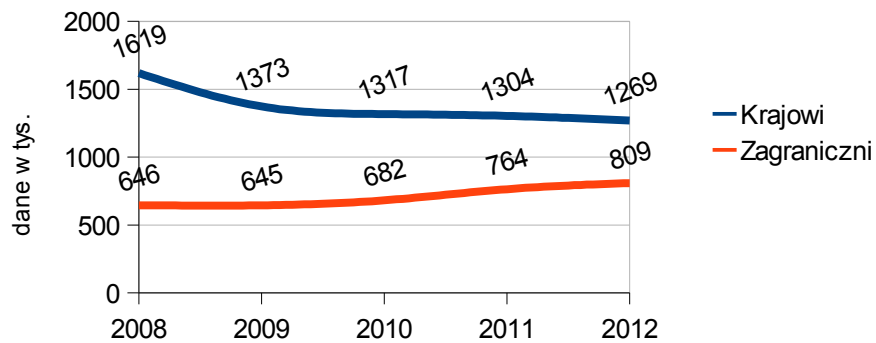
Rynek recepcji turystycznej (zagraniczna turystyka przyjazdowa)

1. Przyjazdy i główne kraje emitujące

Wielkość ruchu turystycznego w Serbii wyniosła w 2012 roku nieco ponad 2 miliony. Jest to niewielki wzrost w porównaniu z rokiem 2011. Należy jednak zauważyć (Rys.16), że po dużym spadku ilości odwiedzin Serbii w 2009 roku, stopniowo liczba turystów wzrasta. W 2007 roku Serbię odwiedziła największa liczba turystów. Liczba przyjazdów wyniosła wówczas 2 306 558. Jeśli chodzi o turystów zagranicznych to ich liczba od 2005 roku zwiększyła się o 50%.

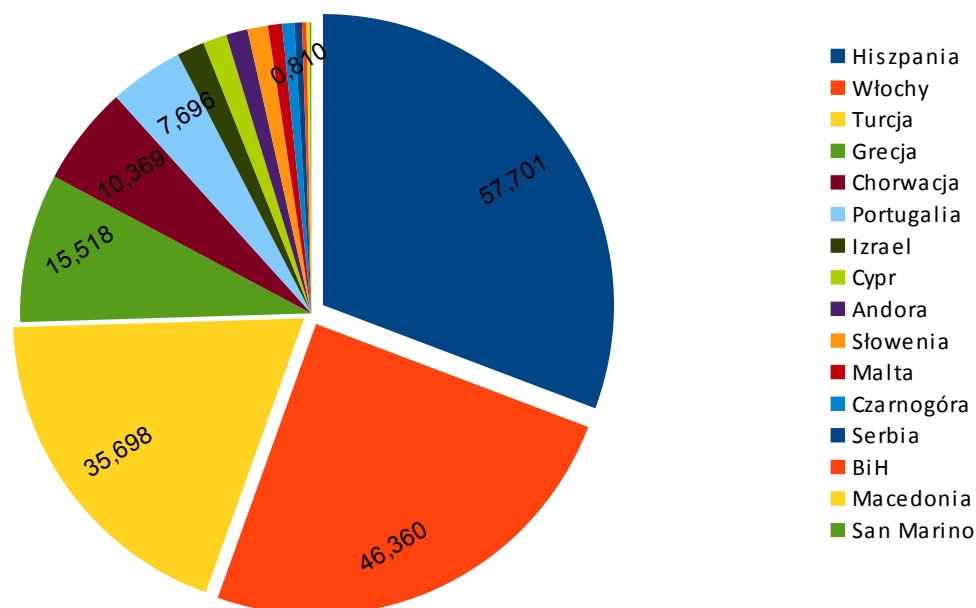
Na przestrzeni ostatnich czterech lat można zauważyć, że liczba turystów zagranicznych stopniowo wzrasta, natomiast aktywność turystów krajowych maleje (Rys.17). Sytuację tą można wytłumaczyć kryzysem ekonomicznym, który doprowadził do obniżenia aktywności Serbów. Dla turystów z zagranicy Serbia jest tanią destynacją turystyczną, dlatego mimo kryzysu stać ich na wypoczynek na Bałkanach, które są wciąż znacznie tańszą destynacją turystyczną od położonych bardziej na zachód krajów Europy.

Ryc.17: Liczba turystów w Serbii w latach 2008-2012

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z „Turizam i ugostiteljstvo”, [w:] Statistički godišnjak Republike Srbije 2013

Według najnowszego raportu UNWTO (United Nations World Tourism Organization), w którym zgromadzone zostały dane podsumowujące światowy rynek turystyczny w roku 2012, Serbia odnotowała 6% wzrost w liczbie przyjazdów turystów z zagranicy w porównaniu z rokiem poprzednim. W 2012 roku do Serbii przyjechało 810 tysięcy turystów, a dochody z turystyki wyniosły 906 tysięcy dolarów. W odniesieniu do całego regionu Europy Południowej i krajów Śródziemnomorskich (do którego wg UNWTO zaliczana jest Serbia) jest to nieznaczny odsetek, bowiem ilość przyjezdnych w tym obszarze wyniosła 191 mln (co stanowi 35% ruchu turystycznego w całej Europie) (Ryc.18).

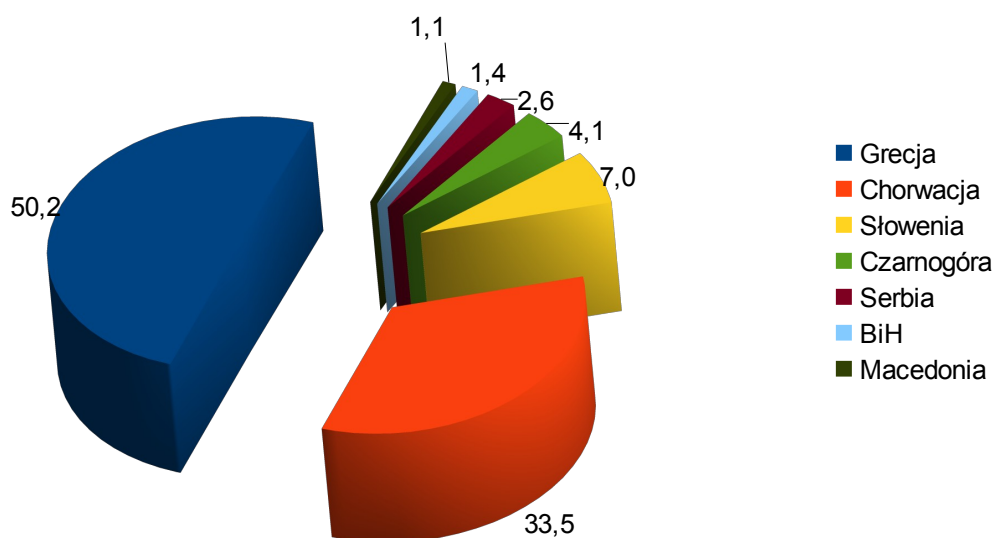
Ryc. 18: Liczba przyjazdów turystów do Europy Południowej i Krajów Śródziemnomorskich

źródło: opracowanie własne na podstawie UNWTO Highlights 2013

Według UNWTO na obszarze Europy Południowej i krajów Śródziemnomorskich wzrost przyjazdów w 2012 roku wyniósł 2%. Jest to znaczny spadek w porównaniu z rokiem 2011 kiedy przyjazdy wzrosły aż o 8%. Największy wzrost w regionie odnotowały Chorwacja i Portugalia po +4% oraz Hiszpania i Turcja po +3%. Dochody z kolei osiągnęły 171 mln dolarów (37%). Oznacza to, że wkład Serbii wynosi jedynie 0,2%.

Na tle całej Europy turystyczna rola Serbii jest jeszcze słabsza. W 2012 roku Europę odwiedziło 534 mln (52%) osób, które wydały 457 mln dolarów (43%).

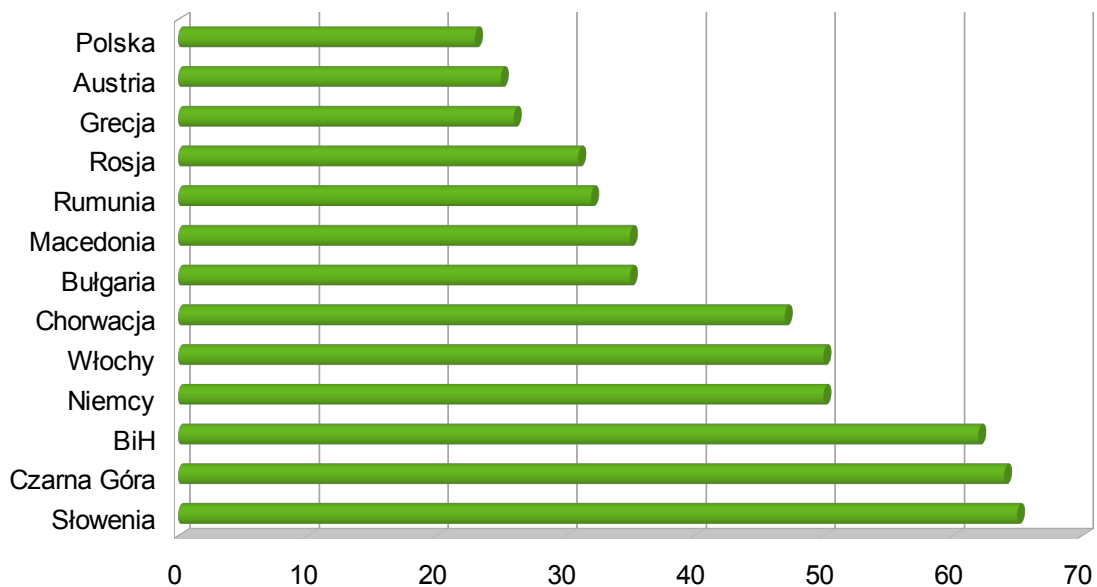
Jeśli jednak porównamy rynek turystyczny Serbii z innymi państwami bałkańskimi (Ryc.19) wówczas zauważymy, że jej pozycja nie ulega poprawie. Prym wiedzie Grecja, która jest rynkiem recepcji dla ponad 50% wszystkich przyjazdów na ten obszar. Z krajów byłej Jugosławii wyróżnia się Chorwacja, którą dzięki długiej linii wybrzeża i dobrze rozwiniętej infrastrukturze turystycznej odwiedza ponad 10 mln turystów. Serbia ma lepsze wyniki jedynie od Bośni i Hercegowiny oraz Macedonii.

Ryc. 19: Procentowy udział przyjazdów turystów na Bałkany w 2012 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UNWTO Highlights 2013

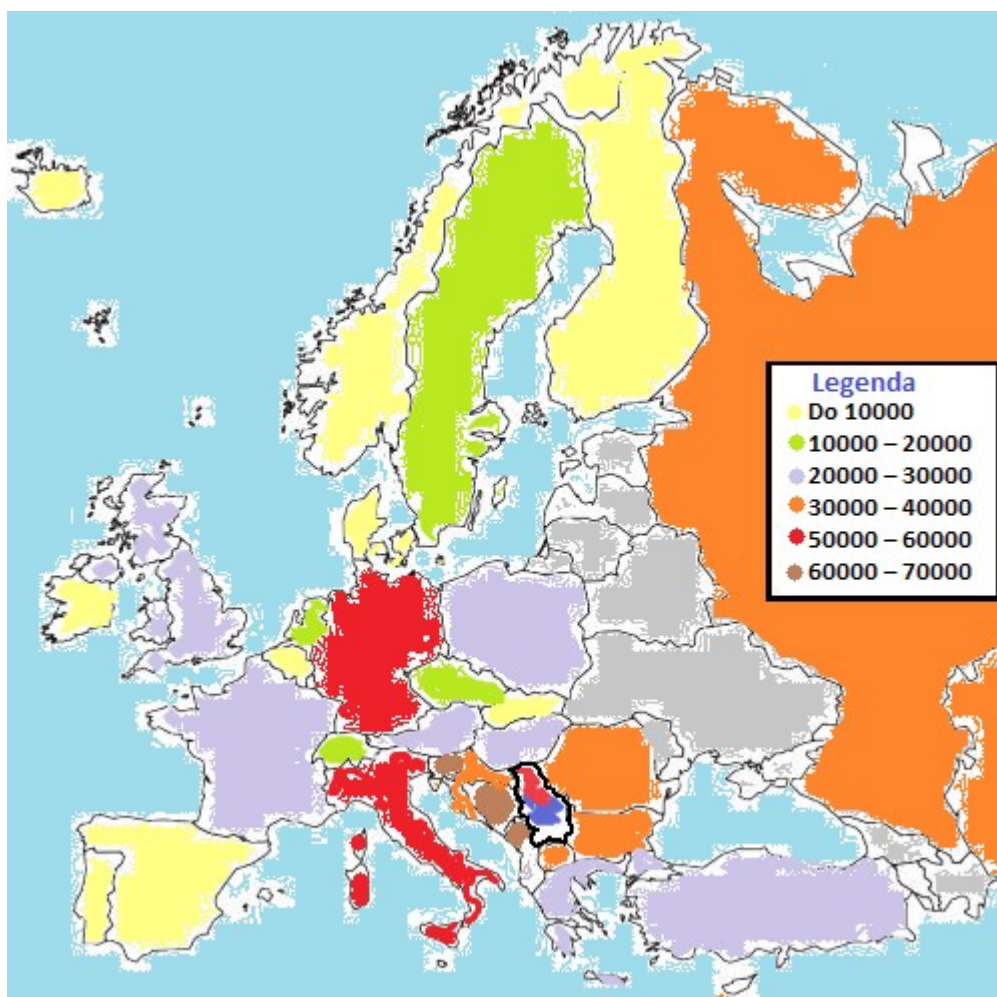
Rynek Serbii nastawiony jest głównie na turystów z krajów sąsiadujących: Słowenia, Bośnia i Hercegowina, Macedonia, Czarnogóra, ale można odnotować także rosnącą liczbę turystów z Europy Zachodniej: Niemców czy też Włochów. Na poniższym wykresie (Rys.20) można zobaczyć 10 największych rynków emisyjnych dla Serbii.

Ryc. 20: Przyjazdy turystów według krajów w roku 2012

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z „Turizam i ugostiteljstvo”, [w:] Statistički godišnjak Republike Srbije 2013

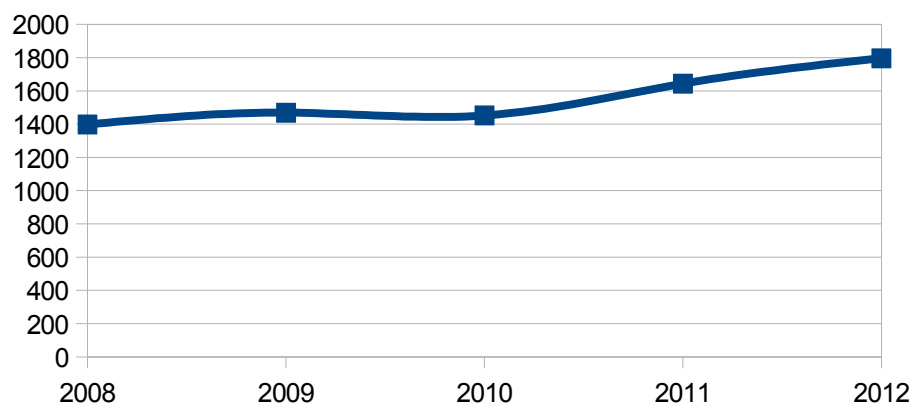
Z kolei na przedstawionej mapie (Ryc.21) widać jak rozkłada się liczba turystów odwiedzających Serbię na poszczególne kraje europejskie.

Ryc. 21: Przyjazdy turystów z poszczególnych krajów do Serbii w 2012r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych zawartych „Turizam i ugostiteljstvo”, [w:] Statistički godišnjak Republike Srbije 2013

Liczba noclegów turystów zagranicznych w Serbii systematycznie się zwiększa, co jest związane ze wzrostem liczby przyjezdnych (Rys.22).

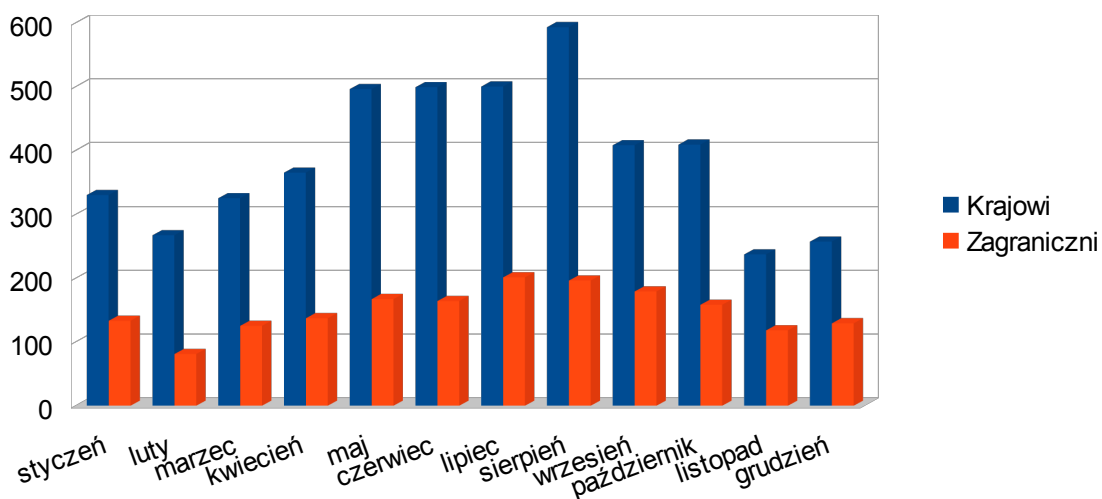

Ryc. 22: Noclegi turystów zagranicznych w Serbii

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Turizam i ugostiteljstvo, [w:] Statistički godišnjak Republike Srbije 2013

Największa liczba noclegów ma miejsce w okresie wakacyjnym: od lipca do września (Rys.23).

Noclegi turystów w Serbii w 2012 roku

Ryc. 23: Noclegi turystów w Serbii w 2012 roku

źródło: opracowanie własne na podstawie Catering and Tourism statistics, Statistical Release UT 10, SORS

Średnia długość pobytu w Serbii pozostaje nizemienna i wynosi już od kilku lat 2 dni (Tab.1). Turyści odwiedzają Serbię głównie w ramach „city breaks”, dlatego też nie

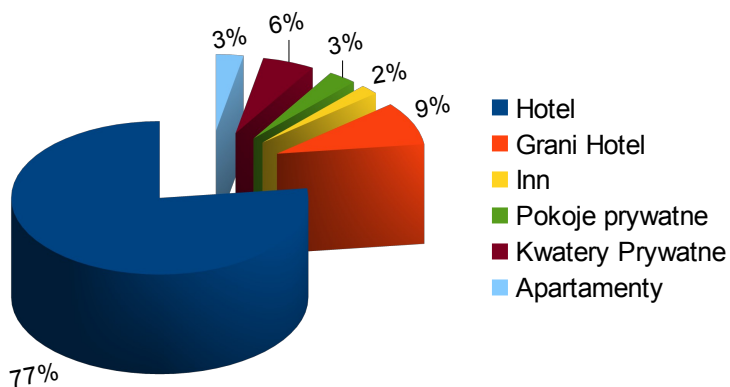
korzystają z dłuższego pobytu. W tym roku mieszkańcy Półwyspu Apenińskiego wybierali Belgrad na city break znacznie częściej niż Barcelonę.

Tab 1: Liczba turystów, nocleg i długość pobytu turystów zagranicznych w Serbii.

Rok	Liczba turystów	Noclegi	Długość pobytu
2008	646.494	1,398.887	2,2
2009	645.301	1,469.651	2,3
2010	682.681	1,452.156	2,1
2011	764.167	1,643.054	2,2
2012	809.967	1,796.217	2,2

źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Izvestaj o poslovanju, Od 1. Januara do 31 Decembra 2012, TOS, Mart 2012, s.3

Turyści z zagranicy najchętniej wybierają hotele (77%) jako miejsce zakwaterowania, niezależnie od resortu turystycznego (Ryc.24). Najczęściej w statystykach wymieniane są 4 rodzaje resortów: Spa, resorty górskie, pozostałe resorty turystyczne oraz inne. Poza hotelami turyści najchętniej korzystają z kwater prywatnych oraz apartamentów.

Ryc. 24: Preferowany typ zakwaterowania przez turystów zagranicznych

źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Turizam i ugostiteljstvo, [w:] Statistički godišnjak Republike Srbije 2013

Brak informacji na temat konkretnych celów przyjazdów turystów oraz środków lokomocji z jakich korzystają.

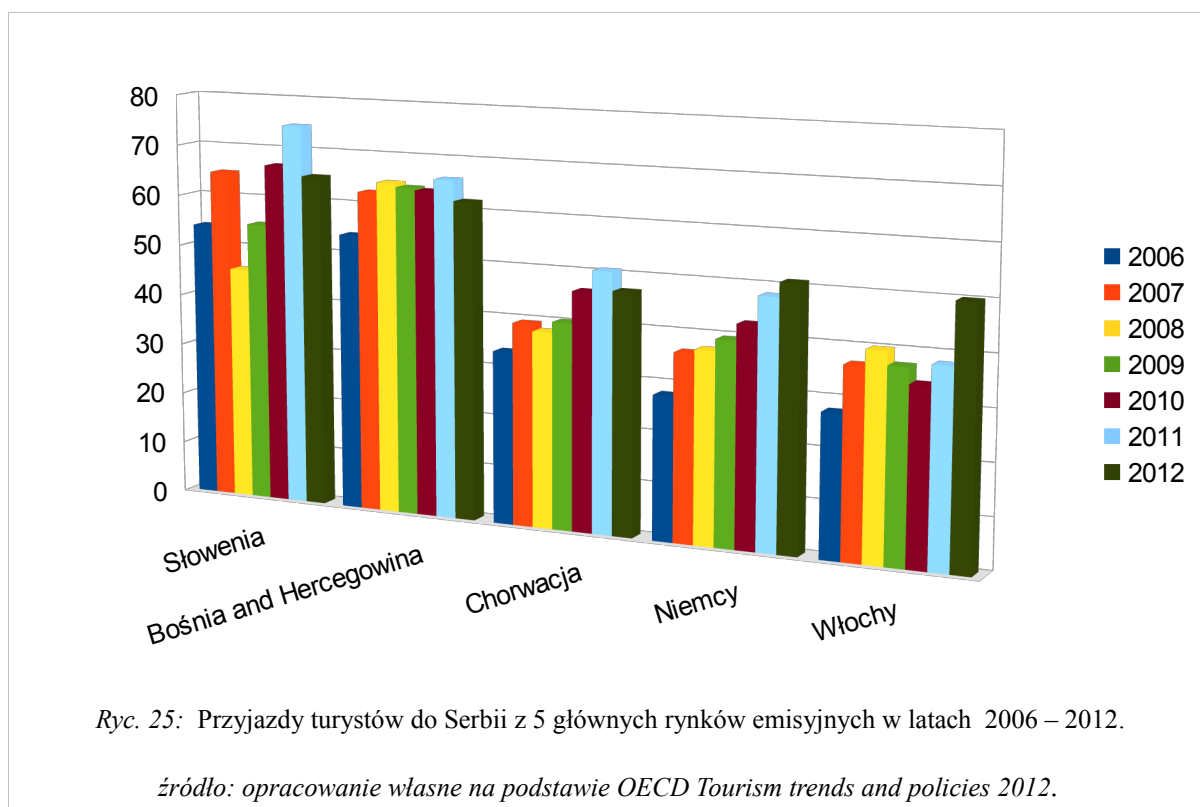
Wzrost liczby turystów z Europy Zachodniej wynika częściowo ze wzrostu

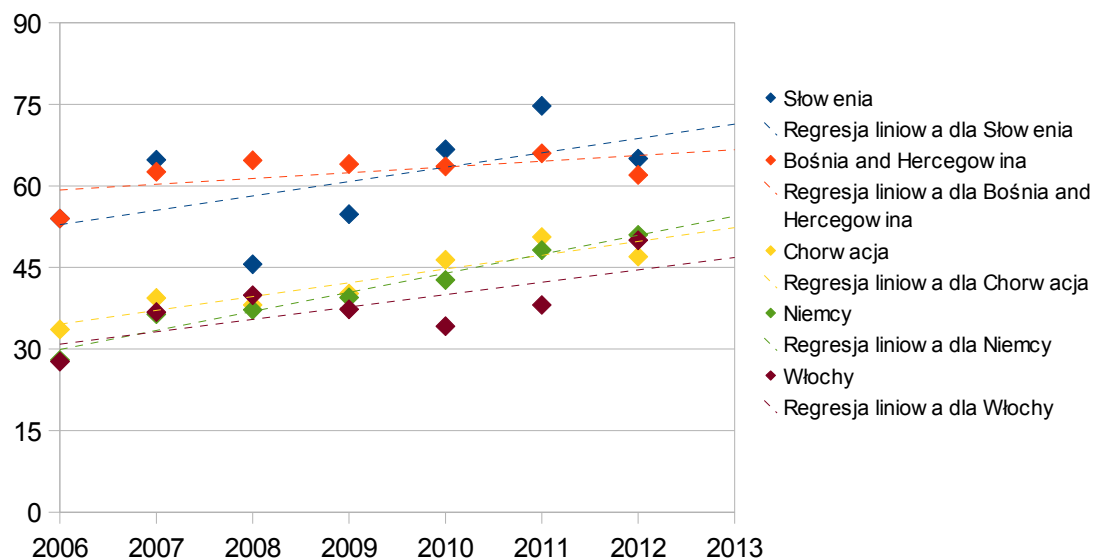
popularności festiwali takich jak: Exit, Guča oraz Festiwalu Piwa w Belgradzie, gdzie przeważają turyści z Wielkiej Brytanii, Niemiec czy Austrii.

Przyjrzyjmy się bliżej 5 głównym rynkom emisyjnym oraz prognozom i dynamice ich przyjazdów.

W raporcie OECD z 2012 roku pt. „*Tourism trends and policies*” wyszczególniono pięć głównych krajów, z których turyści stanowią największą liczbę przyjezdnych do Serbii. Są wśród nich: Słowenia, Bośnia i Hercegowina, Chorwacja, Niemcy i Włochy.

Jak widać na poniższym wykresie (Ryc.25) liczba turystów z Bośni i Hercegowiny utrzymuje się na podobnym poziomie. Największe wahania są zauważalne w liczbie przyjazdów turystów ze Słowenii. Natomiast systematyczny wzrost odnotowują pozostali trzej emitenci: Chorwacja, Włochy i Niemcy. Rynki niemiecki i włoski odnotowały ponadto największe średnie roczne tempo zmian w latach 2006 – 2012. Odpowiednio dla obydwu krajów jest to ponad 13%.

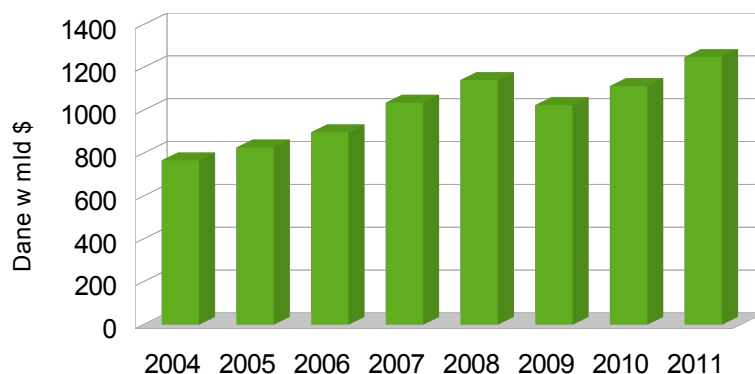
Ryc. 26: Dynamika przyjazdów do Serbii z głównych rynków emisyjnych z lat 2006-2012

Źródło : opracowanie własne na podstawie raportu OECD "Tourism trends and policies"

Prognoza na najbliższe lata wygląda obiecująco. Ma ona niewielką tendencję wzrastającą (Rys.26) wśród większości krajów emisyjnych. Jedynie przyjazdy turystów z Bośni i Hercegowiny będą wciąż na w jednolitym poziomie.

2. Dochody z turystyki przyjazdowej – wielkość, struktura i dynamika:

Według danych Banku Światowego dochody z turystyki na świecie stale rosną . Wahania spowodowane światowym kryzysem ekonomicznym w nieznacznym stopniu odbiły się na dochodach w skali świata (Ryc.27). Według raportu UNWTO Highlights 2013 w 2012 roku dochody z turystyki na świecie wyniosły 1 075 mld \$, w samej Europie dochód wyniósł 453 mld \$, co stanowi 43% całości.

Ryc. 27: Dochody z turystyki na świecie w latach 2004-2011

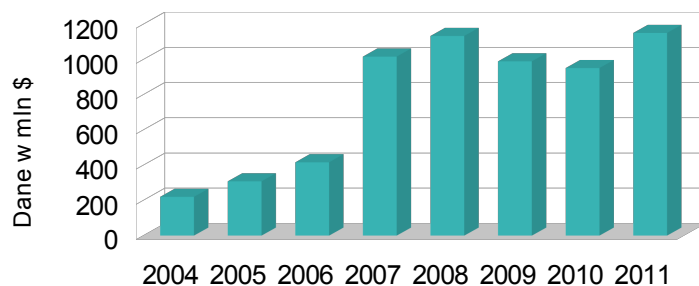
źródło: opracowanie własne na podstawie danych www.worldbank.com

Turystyka przyjazdowa Serbii nie dostarcza jeszcze tak pokaźnych kwot, ale z roku na rok jej dochody są co raz większe. Według UNWTO w 2012 roku dochód w Serbii wyniósł 906 mln \$. Jeśli porównamy tą kwotę z danymi Banku Światowego odnotujemy niewielki spadek w porównaniu z rokiem 2011. Dochody z turystyki zagranicznej stanowią 55,2% całkowitych dochodów z turystyki⁸.

Jak widać na poniższym wykresie (Ryc.28) od 2007 roku, kiedy dochody z turystyki w Serbii wzorły dwukrotnie⁹, można zauważyć nieznaczne wahania w ich wielkości. Liczba turystów stale wzrasta, ale ich ilość nie przekłada się na systematyczny wzrost dochodów, które uzależnione są od kryzysu ekonomicznego – turyści nie rezygnują z podróży, ale ograniczają swoje wydatki.

⁸ Według raportu „WTTC The Economic Impact 2013. Serbia.” w 2012 roku turyści krajowi dostarczyli 44,8% dochodu.

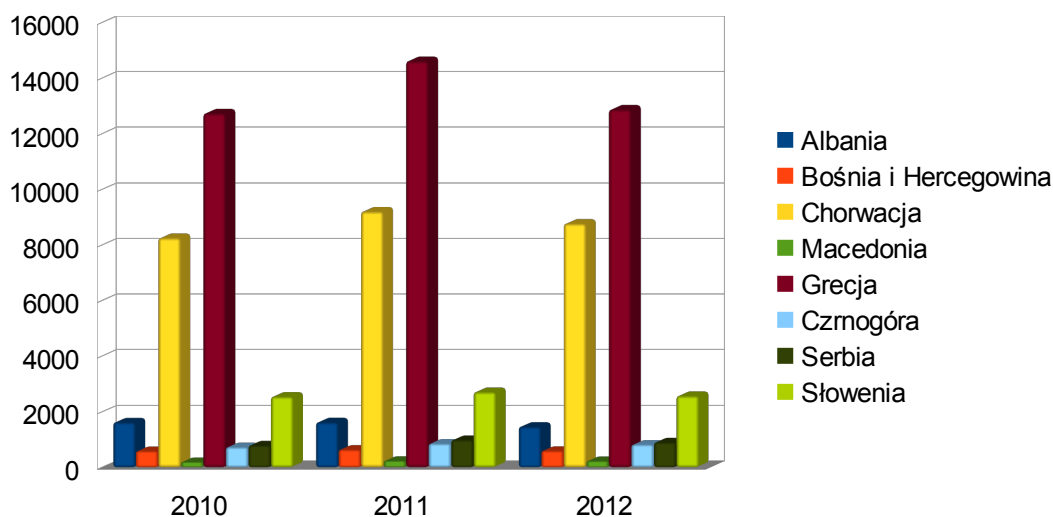
⁹ W 2006 roku od Serbii odłączyła się Czarnogóra.

Ryc. 28: Dochody Serbów z turystyki w latach 2004-2011

źródło: opracowanie własne na podstawie danych z www.worldbank.com

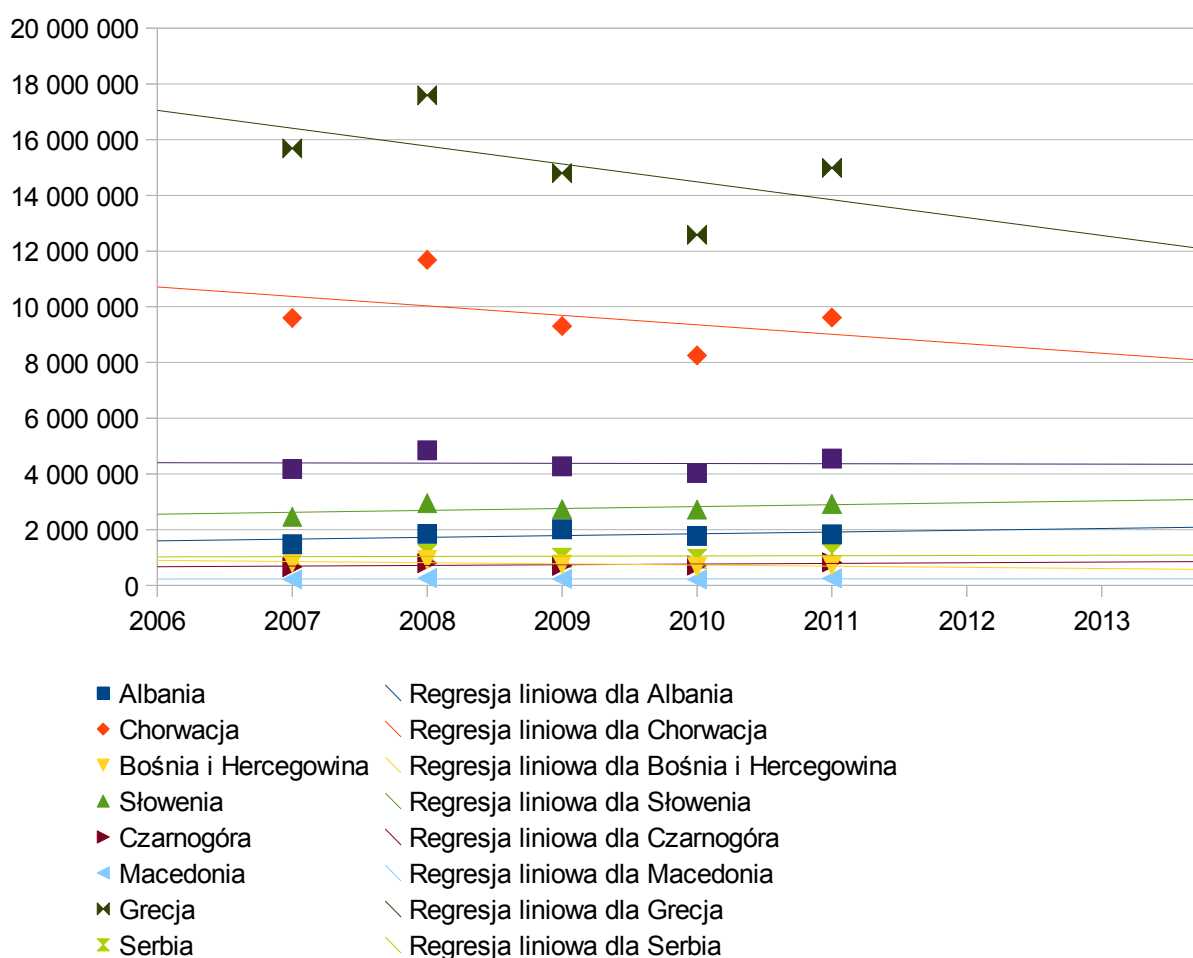
Dochody z turystyki zagranicznej w Serbii na tle subregionu są bardzo małe. Według raportu UNWTO dochody państw wchodzących w skład regionu Europy Południowej i Basenu Morza Śródziemnego wyniosły w 2012 171,437 mln \$. Wkład Serbii wyniósł 0,2%. Poniższy wykres (Ryc.29) obrazuje ilość dochodów z turystyki zagranicznej w krajach bałkańskich, gdzie podobnie jak w liczbie przyjazdów największy udział mają Grecja i Chorwacja.

Ryc. 29: Dochody z turystyki zagranicznej w krajach bałkańskich w latach 2010 - 2012

źródło: opracowanie własne na podstawie *UNWTO Highlights 2013*

Prognoza dochodów z turystyki w krajach bałkańskich jest optymistyczna (Ryc. 30). Co prawda duży spadek odnotowują kraje wiodące prym w turystyce w tym regionie – Chorwacja i Grecja, oba też mają tendencję spadkową, ale ich sąsiedzi będą mieli tendencję wzrostową. Serbia na tle regionu plasuje się w dolnej części z nieznacznym, ale stabilnym wzrostem dochodów. Wyprzedza ją między innymi Albania, do której przyjeżdża znacznie mniej turystów, jednak generują oni znacznie większe dochody, podobnie jak w Słowenii, czy Bułgarii. Pozycja Serbii nie zmieni się i nadal pozostanie ona na niskim poziomie, podobnym do Czarnogóry czy Bośni i Hercegowiny.

Ryc. 30 : Prognoza dochodów z turystyki w krajach bałkańskich (w mln \$)

źródło: opracowanie własne na podstawie danych z www.worldbank.com, data odczytu 4.02.2014

3. Analiza profili konsumenckich turystów pochodzących z najważniejszych rynków emisyjnych.

Brak danych dotyczących analizy profili konsumenckich.

4. Główne obszary koncentracji zagranicznego ruchu turystycznego.

Główne obszary koncentracji ruchu turystycznego znajdują się na obszarze Serbii Centralnej (Ryc.35). Ponad połowa turystów zagranicznych odwiedza Belgrad (58,22%). Stolica przyciąga turystów nie tylko swoimi zabytkami i ciekawą historią, ale także bogatą ofertą konferencyjno – biznesową.

Tab 3: Ranking państw organizujących największą ilość spotkań biznesowych

Ranking państw		
1	USA	759
2	Niemcy	577
3	Hiszpania	463
4	Wielka Brytania	434
5	Francja	428
21	Polska	165
42	Serbia	55

źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics Report 2002-2011, International Association Meetings Market, ICCA 2012

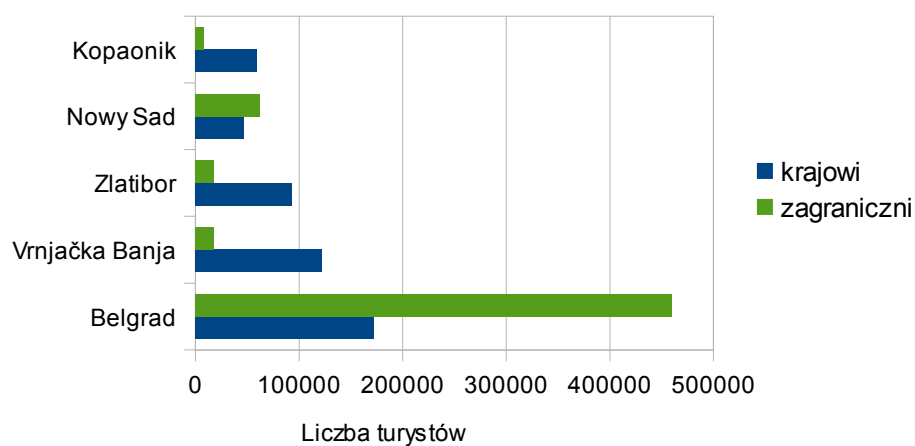
Tab 2: Ranking miast organizujących największą ilość spotkań biznesowych

Ranking miast		
1	Wiedeń	181
2	Paryż	174
3	Barcelona	150
4	Berlin	147
5	Singapur	142
49	Belgrad	42
50	Kraków	40

źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics Report 2002-2011, International Association Meetings Market, ICCA 2012

Powyższe tabele (Tab.2 i Tab.3) prezentują pozycję Serbii w rankingu ICCA dotyczącym MICE. Jak widać i pozycja Serbii – miejsce 42 , jak i jej stolicy - miejsce 49, nie jest wysoka, ale z roku na roku w Serbii jest organizowana co raz większa liczba konferencji i spotkań o randze międzynarodowej.

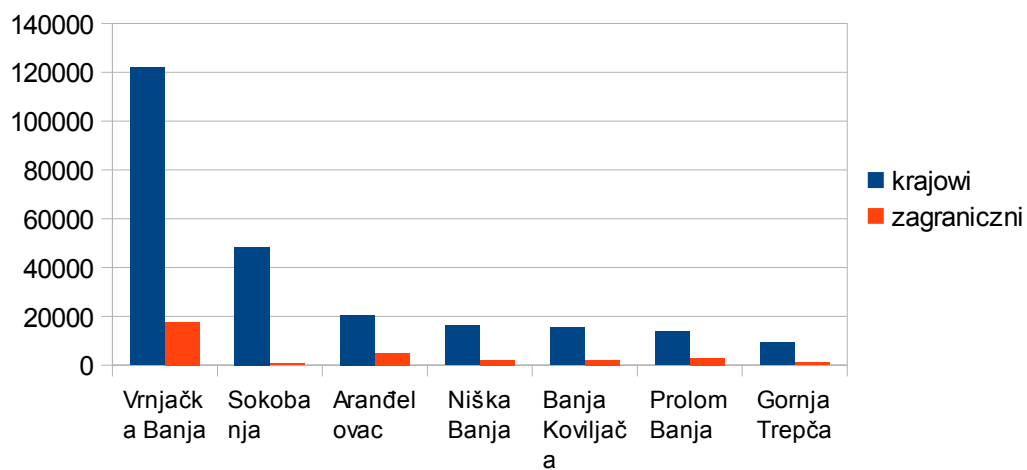
Ponad 30% ruchu turystycznego koncentruje się w dwóch obszarach: w Wojwodinie oraz w Szumadii i zachodniej Serbii (Ryc.31). Obcokrajowcy znacznie częściej odwiedzają największe miasta serbskie: Blegrad, Novi Sad, Niš niż turyści krajowi (Ryc.30).

Ryc. 31: Główne destynacje turystyczne w Serbii w 2012 roku

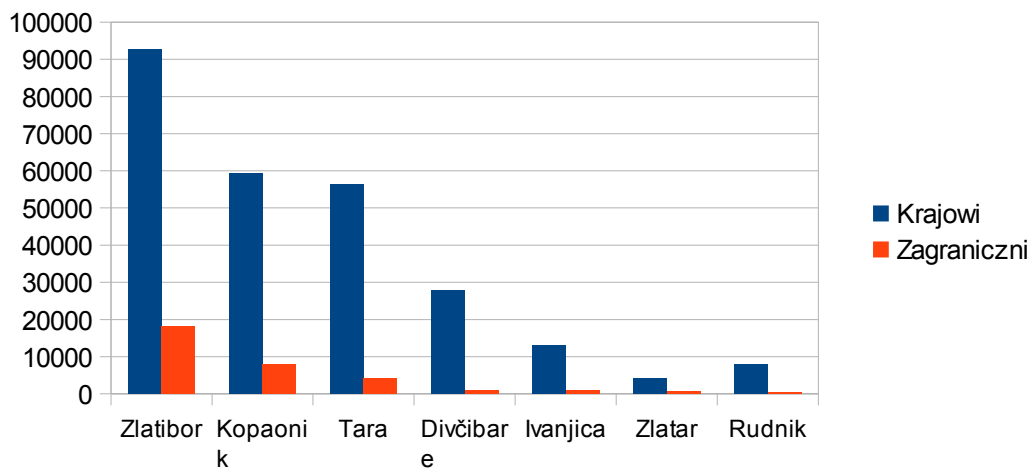
Źródło: opracowanie własne na podstawie Turizam i ugostiteljstvo, [w:] Statistički godišnjak Republike Srbije 2013

Rzadziej wybierają serbskie ośrodki spa (Ryc. 32), czy też resorty górskie (Ryc.33). Jednak na przestrzeni kilku ostatnich lat można odnotować stopniowy wzrost liczby turystów z zagranicy.

Ryc. 32: Liczba turystów w SPA w 2012 r.

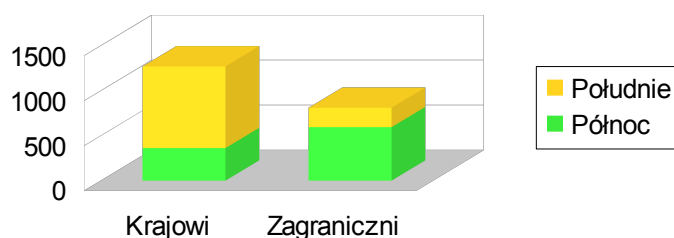
źródło: opracowanie własne na podstawie Turizam i ugostiteljstvo, [w:] Statistički godišnjak Republike Srbije 2013

Ryc. 33: Liczba przyjazdów turystów do resortów górskich w 2012 r.

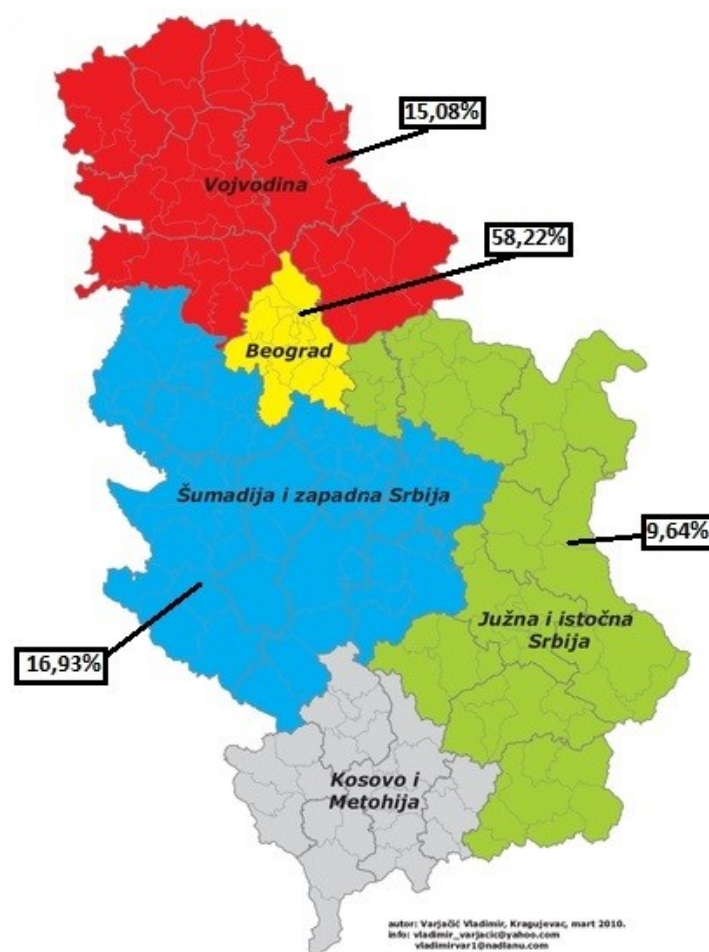
źródło: opracowanie własne na podstawie Turizam i ugostiteljstvo, [w:] Statistički godišnjak Republike Srbije 2013

Na podstawie liczby przyjazdów turystów do poszczególnych regionów można wyciągnąć wnioski, że wybierają oni głównie obszary północne (Ryc.34) – większe miasta, obiekty UNESCO, niż południowe, gdzie koncentruje się turystyka górską i gdzie mieszczą się resorty SPA. Jes to zupełne przeciwieństwo w stosunku do turystów krajowych.

Ryc. 34: Przyjazdy turystów do regionów w 2012 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Turizam i ugostiteljstvo, [w:] Statistički godišnjak Republike Srbije 2013

Ryc. 35: Procentowy udział przyjazdów turystów zagranicznych do poszczególnych regionów Serbii w 2012r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Turizam i ugostiteljstvo*, [w:] *Statistički godišnjak Republike Srbije 2013*

ROZDZIAŁ III

Rynek emisji turystycznej (turystyka wyjazdowa)

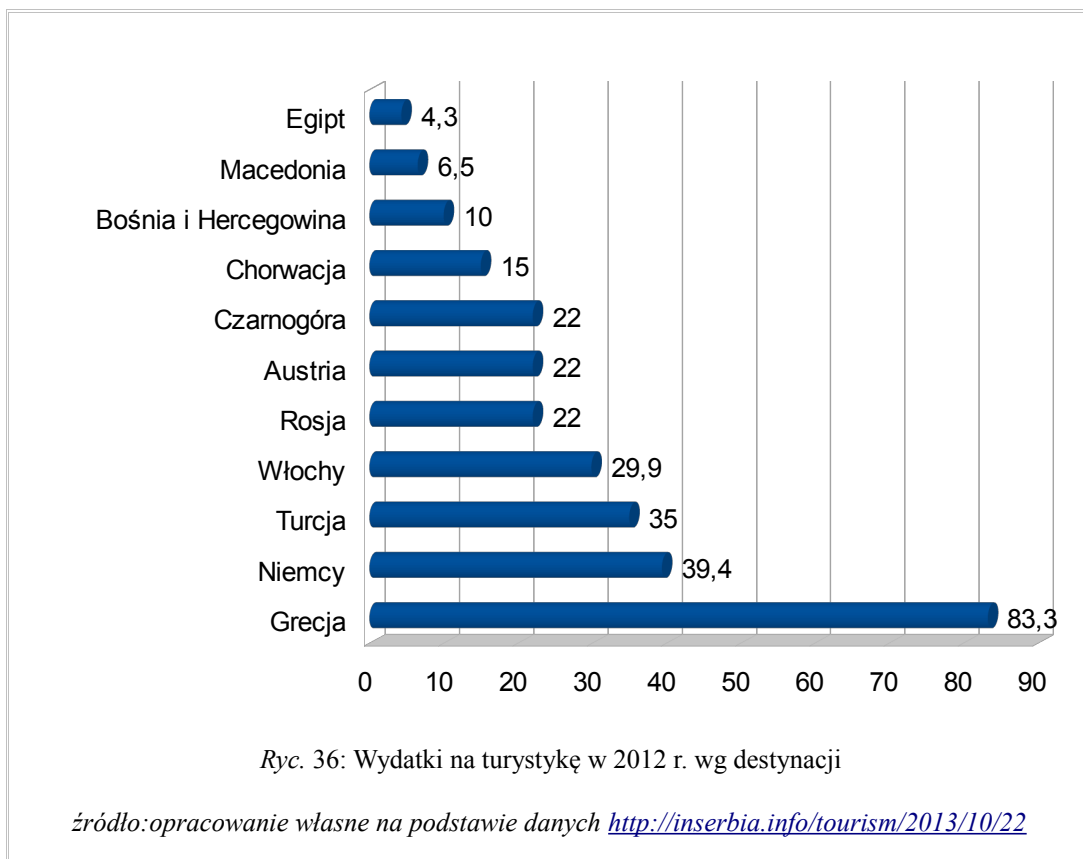
1. Poziom aktywności turystycznej mieszkańców Serbii w turystyce zagranicznej:

Według danych Urzędu statystycznego Serbii w 2012 roku za granicę wyjechało aż 812 292 Serbów. Na wyjazdy zorganizowane przez biura podróży poza granicami kraju, wyjeżdża ok. 8% wszystkich obywateli. Średnia długość pobytu na wypoczynku wynosi 7 dni.

2. Wydatki na podróże zagraniczne:

Według informacji podanych na portalu inserbia.info serbscy turyści wydali w tym roku prawie 500 milionów euro na podróże zagraniczne. Porównując tą sumę do danych z ubiegłego roku wydatki wzrosły o 20 milionów (dane obejmują okres ośmiu miesięcy: Styczeń – Sierpień).

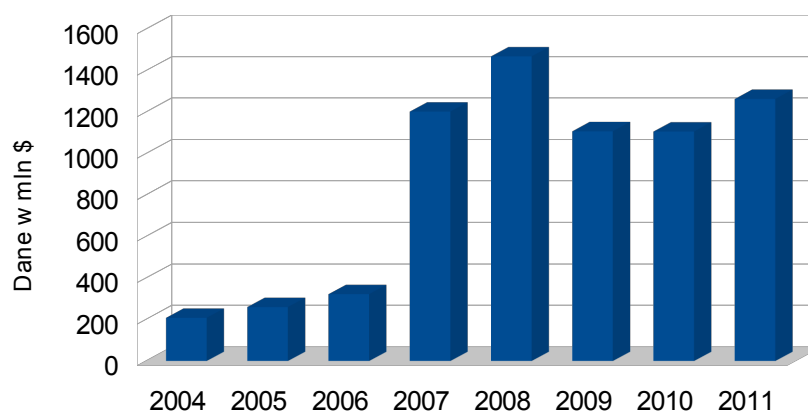
Największy wzrost odnotowano w wydatkach na podróże biznesowe – o 6 milionów więcej. Z poniższego wykresu (Ryc.36) można odczytać, że większość pieniędzy Serbowie zostawili w Grecji – 83,3 mln euro.

Kolejnym po Grecji krajem są Niemcy, gdzie Serbowie wydali o ponad połowę mniej. Dalej plasują się Turcja, Włochy oraz Rosja, Austria i Czarnogóra z taką samą ilością wydatków. Znacznie mniej pieniędzy turyści wydają w krajach sąsiedzkich takich jak Macedonia (6,5 mln), Bośnia (10 mln) czy Rumunia (prawie 5 mln). Twórcy artykułu na portalu inserbia.info zwracają również uwagę na fakt iż Bułgarzy, w których kraju Serbowie wydają ok. 5mln, zarabiają więcej na narciarzach z Serbii, niż na turystach udających się do Bułgarii w lecie.

W Chorwacji, podobnie jak we Francji i Słowenii Serbowie wydają blisko 15 mln euro. Natomiast Egipt który znajduje się wyżej w statystykach pod względem przyjazdów turystów z Serbii, jak i noclegów, zarabia jedynie 4,3 mln.

Z kolei na stronie Banku Światowego wydatki Serbów na turystykę zagraniczną kształtują się nieco inaczej (Ryc.37).

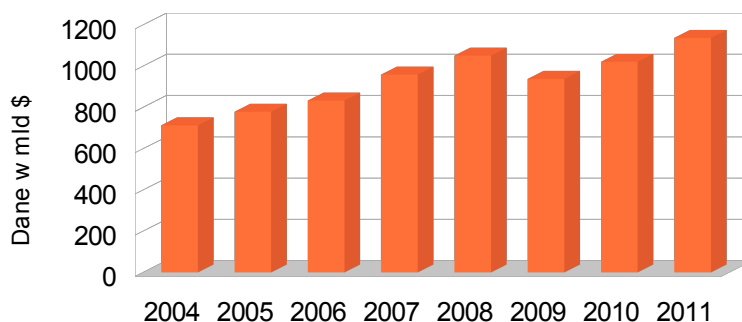
Ryc. 37: Wydatki na turystykę zagraniczną w Serbii w latach 2004-2011

źródło: opracowanie własne na podstawie danych www.worldbank.com

Od 2007 roku wydatki Serbów na turystykę znacznie wzrosły. Doliczono do nich bowiem wydatki na wyjazdy do Czarnogóry, która do tej pory stanowiła z Serbią jedno państwo. W 2008 roku wydatki wybiły ponad 1 400 mln \$, ale już w kolejnym roku dał o sobie znać kryzys ekonomiczny i wydatki spadły do 1 mld\$. Obecnie stopniowo wzrastają.

W porównaniu do wydatków na świecie, tak jak w przypadku innych statystyk udział Serbów jest nieznaczny. Już w 2008 roku, kiedy w Serbii również nastąpił znaczny wzrost wydatków na turystykę (wiążący się także z podniesieniem cen na świecie), na świecie odnotowano ponad bilion \$ wydanych na turystykę zagraniczną (Ryc.38). W 2009

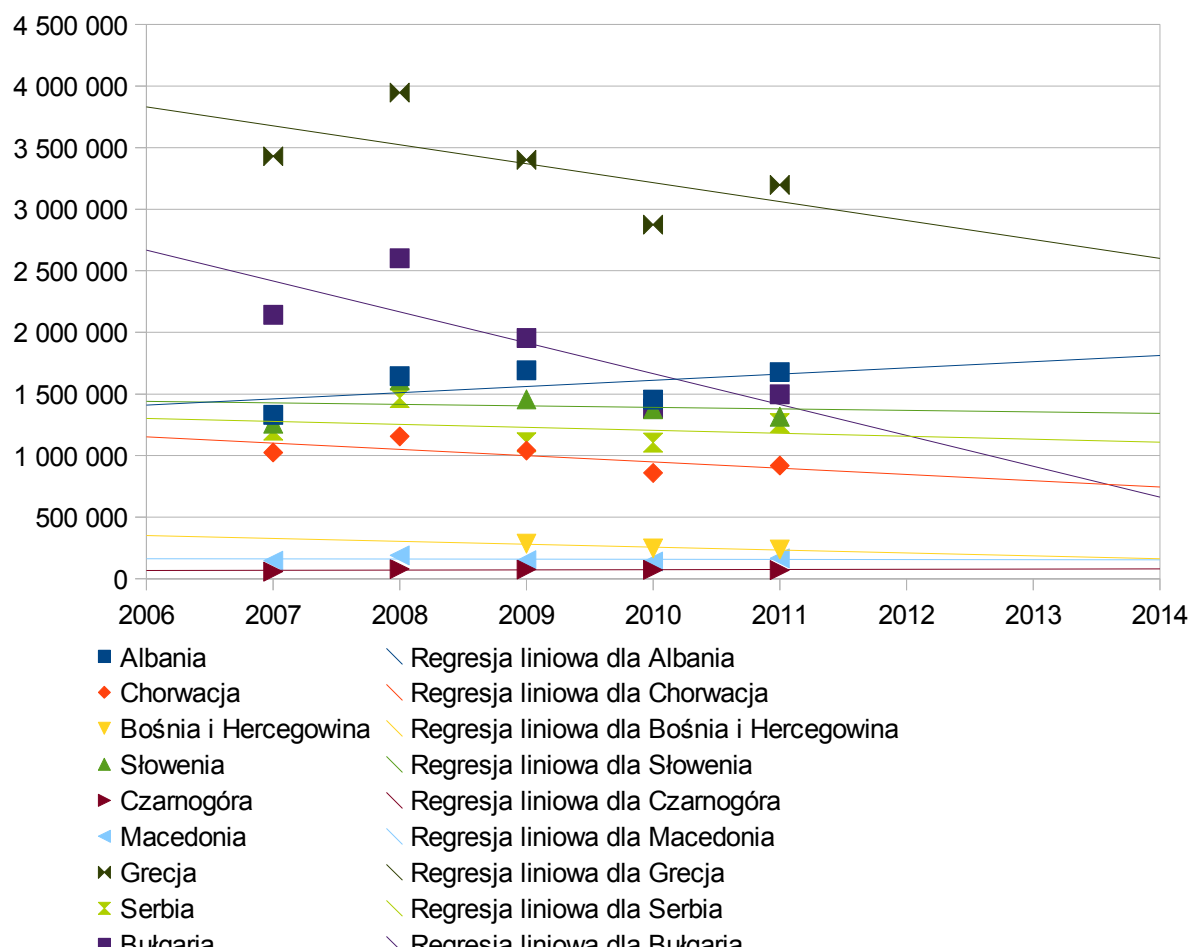
roku suma wydatków nieznacznie zmalała, a od 2010 roku powoli wzrasta i w 2011 roku ponownie osiągnęła ponad bilion \$.

Ryc. 38: Wydatki turystów zagranicznych na turystykę w skali świata w latach 2004-2011

źródło: opracowanie własne na podstawie danych www.worldbank.com

Prognoza wydatków na turystykę w regionie bałkańskim wykazuje znaczną tendencję wzrostową w przypadku Albanii. Natomiast największy spadek wydatków przewiduje się w Bułgarii i Grecji. Mniej niż Serbowie na turystykę zagraniczną wydają m.in. Chorwaci, którzy korzystają z własnych kurortów. W tym zestawieniu Serbowie wydają znacznie więcej pieniędzy niż mieszkańcy Bośni i Hercegowiny, czy Czarnogóry. (wiąże się to także z liczbą mieszkańców powyższych krajów, których jest mniej niż w Serbii). Prognozy wskazują, że znaczenie Serbów w wydatkach na turystykę zagraniczną będzie w dalszym ciągu niewielkie w porównaniu do pozostałych krajów Półwyspu Bałkańskiego.

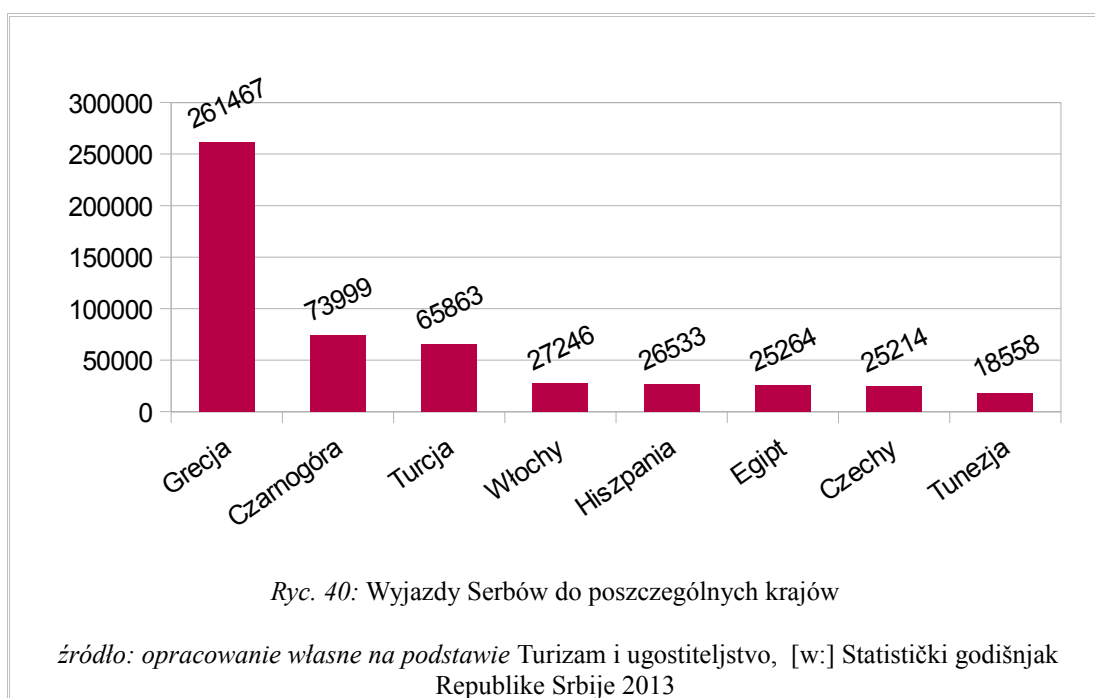

Ryc. 39: Prognoza wydatków na turystykę w krajach bałkańskich (w mln \$)

źródło: opracowanie własne na podstawie danych www.worldbank.com data odczytu 4.02.2012

3. Ulubione destynacje mieszkańców Serbii.

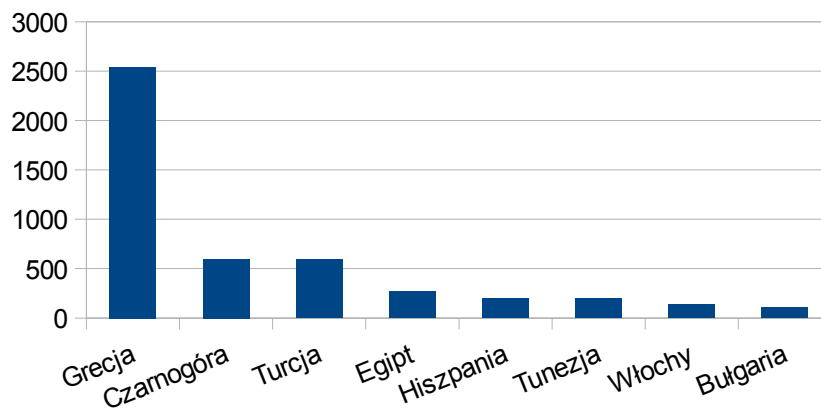
Wśród krajów, do których najczęściej udają się Serbowie przoduje Grecja (Ryc.40).

W 2012 roku wyjechało tam ponad 261 tysięcy Serbów. Kolejne kraje, gdzie najchętniej przebywają mieszkańcy Serbii to: Czarnogóra, Turcja, Włochy, Hiszpania, Egipt i Tunezja. Są to wyłącznie kraje zaliczane do basenu Morza Śródziemnego i jednocześnie kraje będące destynacjami stricte wypoczynkowymi.

W pierwszej „dziesiątce” destynacji Serbów znalazły się także: Austria, Czechy i Węgry. Kraje te jednak są traktowane tranzytowo.

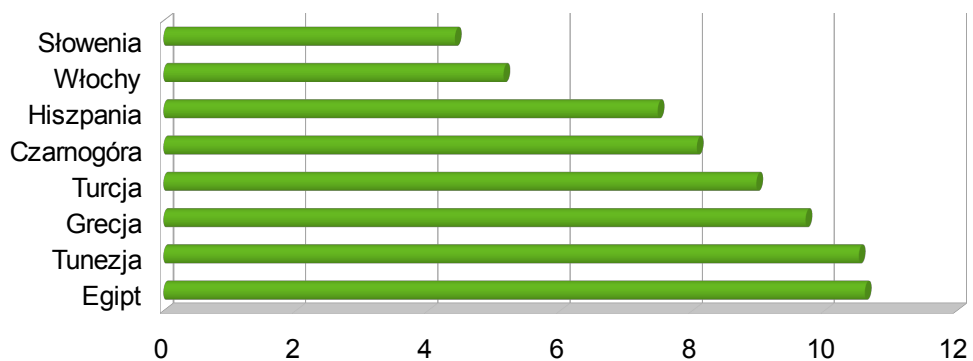
Na poniższym wykresie (Ryc.41) możemy zaobserwować, jak rozkłada się liczba noclegów spędzona w poszczególnych krajach. Pierwsza trójka jest taka sama jak w przypadku liczby turystów wyjeżdżających do poszczególnych krajów. Na kolejnych pozycjach widać zmianę. Znacznie więcej czasu Serbowie spędzają w Egipcie, czy też Tunezji niż we Włoszech bądź Czechach.

Ryc. 41: Noclegi w poszczególnych krajach w 2012 roku

źródło: opracowanie własne na podstawie Turizam i ugostiteljstvo, [w:] Statistički godišnjak Republike Srbije 2013

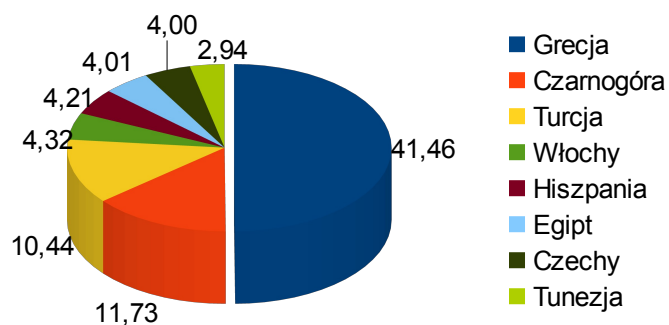
Jak widać na poniższym wykresie (Ryc.42) najdłużej Serbowie odpoczywają w Egipcie i Tunezji – ponad 10 dni. Niż w krajach z którymi graniczą: Grecja, Czarnogóra – 8/9dni.

Ryc. 42: Ilość dni spędzonych w poszczególnych krajach

źródło: opracowanie własne na podstawie Turizam i ugostiteljstvo, [w:] Statistički godišnjak Republike Srbije 2013

Serbowie wybierają kraje, znajdujące się stosunkowo niedaleko Serbii i w obrębie basenu Morza Śródziemnego. Są to: Grecja, Czarnogóra, Turcja, Włochy. Gdzie dostać się mogą drogą lądową.

Ryc. 43: Wyjazdy Serbów w 2012

źródło: opracowanie własne na podstawie Turizam i ugostiteljstvo, [w:]
Statistički godišnjak Republike Srbije 2013

Liczba Serbów wyjeżdżających do Grecji stanowi aż 41% wszystkich wyjeżdżających. Wraz z Czarnogórą i Turcją liczba ta wynosi ponad 60% (Ryc.43).

ROZDZIAŁ IV

Znaczenie badanego rynku dla Polski

1. Analiza przyjazdów do Polski.

W 2011 roku do Polski przyjechało 2471 Serbów. Serbowie nie potrzebują wizy, żeby wjechać do Polski, jeżeli posiadają paszport biometryczny. W roku ubiegłym, tj. 2012, nasz kraj odwiedziło o 700 Serbów mniej niż w 2011. Brak niestety danych z lat wcześniejszych co nie pozwala na sprawdzenie dynamiki przyjazdów Serbów do Polski.

Tab 4: Przyjazdy Serbów do Polski na tle ogólnej liczby wyjazdów.

	Turyści	Noce
Polska	1769	5158
Zagranica	812292	5927455

*źródło: opracowanie własne na podstawie
Turizam i ugostiteljstvo, [w:] Statistički
godišnjak Republike Srbije 2013*

Podróże do Polski stanowią 0,22% wszystkich zagranicznych podróży Serbów organizowanych przez biura podróży (Tab.4).

Brak danych dotyczących środków lokomocji, długości pobytu, typu zakwaterowania oraz wielkości i struktury wydatków.

2. WUTZ (Wskaźnik Użyteczności Turystyki Zagranicznej) dla Polski analizowanego rynku

Brak danych. Rynek serbski nie jest uwzględniany wśród państw, dla których badany jest WUTZ.

3. Zaangażowanie marketingowe Polski na danym rynku i zaangażowanie marketingowe danego kraju w Polsce:

Brak danych. Mimo iż liczba Polaków przyjeżdżających do Serbii jest wysoka -ponad 22 tysiące (13 miejsce wśród wszystkich państw odwiedzających Serbię), nie są prowadzone kampanie reklamowe, nie ma również specjalnych produktów turystycznych skierowanych dla turystów z Polski. Być może stan ten się jednak zmieni, bowiem w 2012 roku Serbia po raz pierwszy reklamowała się na targach turystycznych w Warszawie.

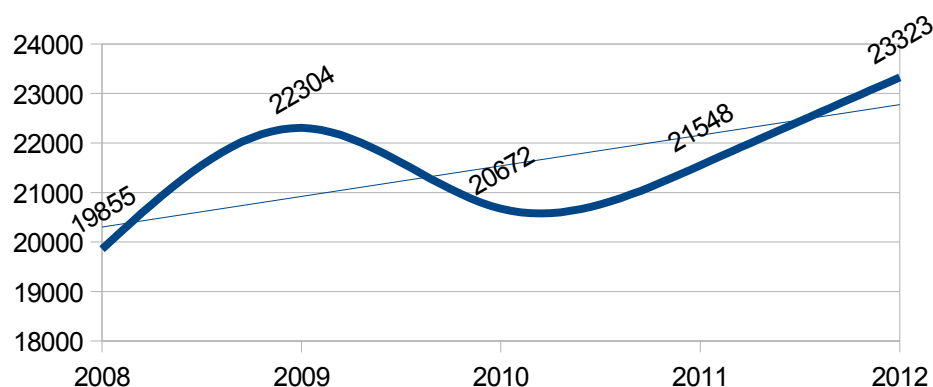
Podobnie sytuacja wygląda jeśli chodzi o zaangażowanie marketingowe polskich agencji na rynku serbskim, a właściwie jego brak.

4. Analiza wyjazdów Polaków do analizowanego kraju:

Polacy dość licznie odwiedzają Serbię. W 2012 roku do tej bałkańskiej republiki wyjechało 23 323. Stanowi to jednak niewielki odsetek wszystkich wyjeżdżających (poza granice kraju), których w 2012 roku było ponad 5 milionów.

Jak widać na poniższym wykresie (Ryc.44) liczba Polaków odwiedzających Serbię

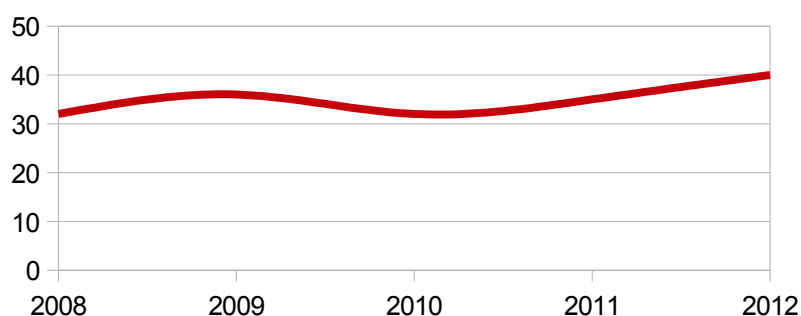
waha się o ok. 2/3 tysiące, ale od kilku lat wynosi ponad 20 tysięcy. Od roku 2010 obserwujemy tendencję wzrostową przyjazdów turystów z Polski do Serbii, dzięki temu znajdują się oni w pierwszej „15” krajów, z których przyjeżdża najwięcej odwiedzających.

Ryc. 44: Przyjazdy Polaków do Serbii

źródło: opracowanie własne na podstawie Turizam i ugostiteljstvo, [w:] Statistički godišnjak Republike Srbije 2013

Jeżeli chodzi o ilość noclegów, to liczba ta rośnie wraz z liczbą odwiedzających i wynosi ponad 30 tysięcy noclegów (Ryc.45).

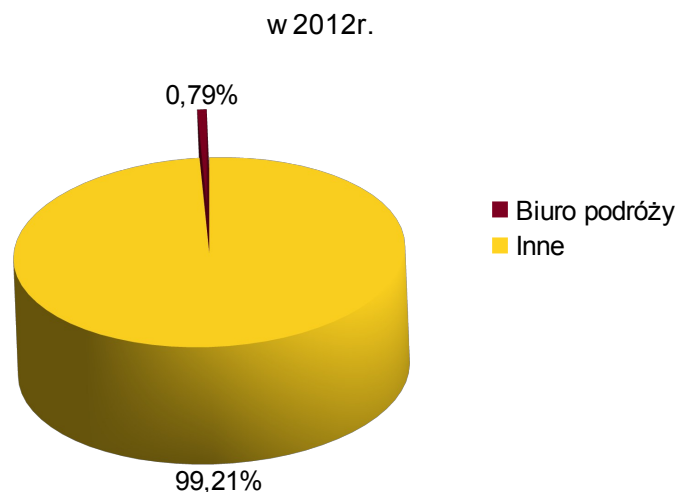

Ryc. 45: Noclegi Polaków w latach 2008-2012

źródło: opracowanie własne na podstawie Turizam i ugostiteljstvo, [w:] Statistički godišnjak Republike Srbije 2013

Brak danych dotyczących środków lokomocji, długości pobytu, typu zakwaterowania oraz wielkości i struktury wydatków.

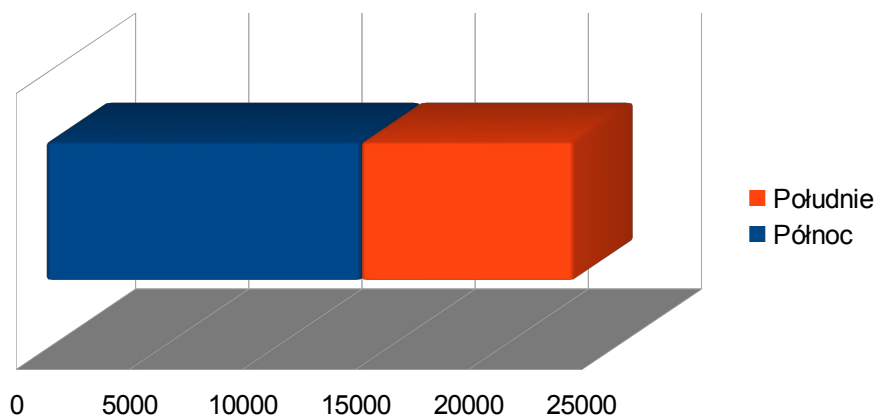
W głównej mierze Polacy organizują swoje wyjazdy do Serbii samodzielnie, dlatego odsetek wyjazdów zorganizowanych przez biura podróży nie stanowi nawet 1% (Ryc.46).

Ryc. 46: Przyjazdy Polaków do Serbii zorganizowane przez biuro podróży

źródło: opracowanie własne na podstawie Turizam i ugostiteljstvo, [w:] Statistički godišnjak Republike Srbije 2013

Tak jak znakomita większość turystów zagranicznych, również Polacy wybierają jak obszar swojego zainteresowania północ kraju. W 2012 roku ponad 13 tysięcy turystów udało się właśnie do tej części Serbii (Ryc.47).

Ryc. 47: Przyjazdy Polaków według regionów w 2012 roku

źródło: opracowanie własne na podstawie danych Turizam i ugostiteljstvo, [w:] Statistički godišnjak Republike Srbije 2013

ROZDZIAŁ V

Analiza SWOT danego rynku

Mocne strony 1. Położenie Serbii 2. Otwartość, gościnność mieszkańców 3. Różnorodność etniczna 4. Bogata historia 5. Bogactwo naturalne 6. Dobrze zachowane zabytki 7. Pozytywny stosunek mieszkańców do turystyki	Słabe strony 1. Słabo rozwinięty rynek turystyczny 2. Słabo zarządzana administracja w sektorze turystyki 3. Niewystarczające inwestycje i słaba promocja 4. Opóźnienie rozwoju turystyki w stosunku do Europy Zachodniej 5. Konieczność odbudowy infrastruktury po wojnie 6. Brak odpowiednio wykształconej kadry 7. Brak współpracy z innymi sektorami
Szanse 1. Wykorzystanie potencjału Dunaju 2. Wzrost inwestycji międzynarodowych 3. Przystąpienie do UE 4. Większe zainteresowanie miejscami wciąż nieodkrytymi 5. Zmiana wizerunku Serbii – kraj bezpieczny 6. Nowe produkty turystyczne 7. Ogólny wzrost rynku turystycznego 8. Organizacja imprez sportowych, kulturalnych o randze międzynarodowej	Zagrożenia 1. Słaba oferta turystyczna na tle regionu 2. Negatywny wizerunek Serbii na arenie międzynarodowej 3. Kryzys ekonomiczny 4. Niestabilna sytuacja polityczna 5. Korupcja i biurokracja 6. Brak realizacji założeń strategii rozwoju turystyki

ROZDZIAŁ VI

Prezentacja przykładowej oferty dla danego segmentu demograficzno-społecznego

Wybrana przeze mnie oferta skierowana jest do ludzi młodych jak i osób starszych. Jest to wycieczka objazdowa biura podróży Itaka znajdująca się w ofercie wyjazdowej na rok 2014 (Ryc.48).

„Bałkańska pierwsza liga” jest to wycieczka objazdowa po trzech krajach byłej Jugosławii (Bośnia i Hercegowina, Czarnogóra i Serbia). Z 9 dni jakie przeznaczone są na zwiedzanie poszczególnych państw, aż 4 są na terenie Serbii. Wśród atrakcji, które będą mogli zobaczyć turyści znajdują się zabytki UNESCO, oraz największe miasta: Belgrad i Novi Sad. Potwierdza to wcześniejsze dane dotyczące turystyki przyjazdowej – turyści wybierają głównie atrakcje na północy kraju, Belgrad, a także miejsca znajdujące się na

Ogólnie
Opis oferty
Informacje o regionie
Zdjęcia

Bałkańska pierwsza liga

Serbia

Sarajewo • Most Wyszegradzki • Mokra Gora • Monastyr Mileseva • Most na Tarze • Perast • Boka Kotorska • Kotor • Budwa • Sveti Stefan • Monastyr Moracza • Topola • Belgrad • Nowy Sad • Sremskie Karłowice

Piękna trasa prowadząca przez najciekawsze miejsca krajów dawnej Jugosławii. W programie wizyta w Sarajewie, symbolu Bałkanów, gdzie funkcjonują obok siebie katolickie kościoły, prawosławne cerkwie, synagogi i meczety. Właśnie stąd pochodzą metalowe tygielki do parzenia mocnej kawy. Na trasie stolica serbskiego winiarstwa – Sremskie Karłowice oraz wielokulturowy Nowy Sad. Niezapomnianych wrażeń dostarczy przejazd słynną kolejką Sargańską Osmicą oraz wizyta w wiosce z filmu „Życie jest cudem” Emira Kusturicy. W Czarnogórze nie zabraknie oszałamiających krajobrazów Boki Kotorskiej, urokliwych miasteczek, malowniczych zatoczek oraz imponujących zabytków. Trasa w krajach zwiedzanych: ok. 1400 km.

czytaj więcej

Kod hotelu: XBHLIGA

Atuty oferty

- najciekawsze miejsca dawnej Jugosławii
- wizyta w Sarajewie
- stolica serbskiego winiarstwa – Sremskie Karłowice

Ta oferta nie została jeszcze oceniona.

Dodaj opinię

Ryc. 48: Oferta turystyczna biura ITAKA

Źródło: www.itaka.pl (29.12.2013)

liście UNESCO. Oferta ma na celu zachęcenie turystów do powrotu na Bałkany w celu i dokładniejszego poznania, pokazuje najbardziej znane miejsca Serbii, w ogólnym mniemaniu. Nie pokazuje jednak bogactwa przyrody, ale dzięki przejazdowi przez znaczną część Serbii, turyści będą mogli przynajmniej z okien autokaru obserwować piękny krajobraz Serbii.

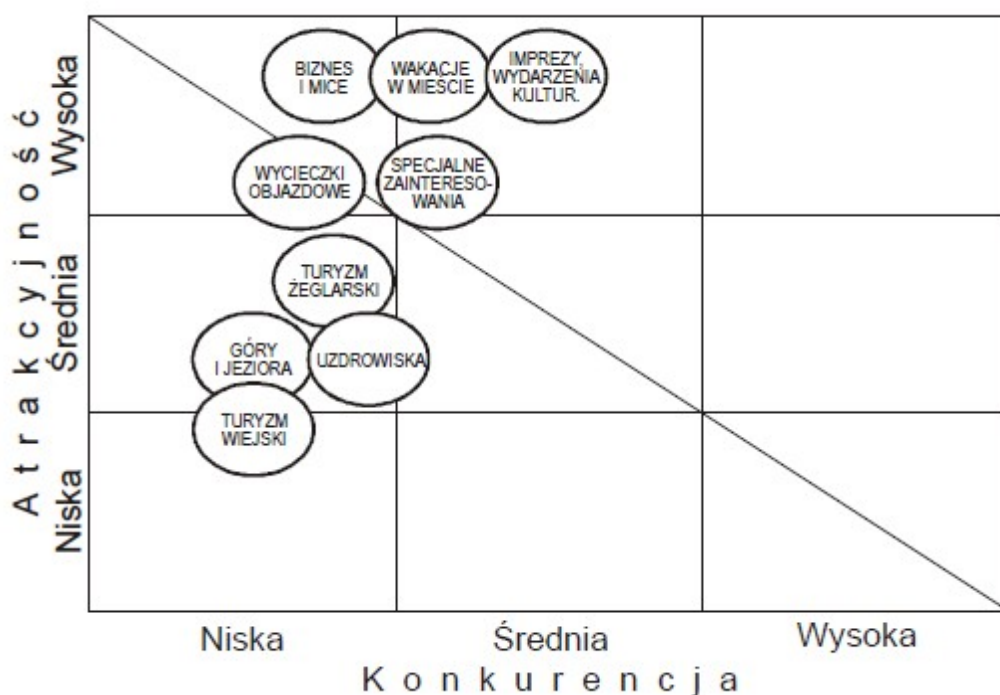
PODSUMOWANIE

Serbia należy do krajów, których rynek turystyczny wciąż jest w fazie rozwoju. Słabe zaplecze, infrastruktura i sytuacja polityczna sprawiły, że turystyka nie mogła rozwijać się tak jak w innych krajach.

Wśród wyników badań dotyczących turystyki z ostatnich lat próżno szukać Serbii w pierwszej „20”, a nawet „30” najbardziej znaczących państw. Stopniowo jednak pnie się w górę. Organizacje turystyczne podpatrują jak administrowana jest turystyka w krajach, w których ten sektor gospodarki ma większe znaczenie i aplikuje zmiany na swoim rynku.

Jeżeli chodzi o przydatność rynku Serbii dla Polski jest ona znikoma, choć stale wzrastająca liczba Polaków wyjeżdżających na Półwysep Bałkański zaczyna szukać destynacji alternatywnych dla Chorwacji, i tu właśnie można upatrywać szansę dla Serbii. Z

drugiej strony należy zbadać, dlaczego Polska nie jest atrakcyjnym celem podróży dla Serbów i starać się zachęcić ich do częstszego odwiedzania naszego kraju.

Ryc. 49: Plan strategiczny rozwoju turystyki w Serbii

źródło: Breda Z., Kliček T., *Odbudowa turystyki w Serbii. Rola wolontariatu w Wojwodinie*, [w:] *Turyzm 2008*, 18/2, s.47

Obecnie Serbia stara się wykorzystać swój potencjał i realizować plany zawarte w „Strategii rozwoju turystyki” opracowanej w 2006 roku przez Horwath Consulting Zagreb i Uniwersytet w Belgradzie. Zamieszczony został tam m.in. powyższy wykres (Ryc.48) przedstawiający obszary turystyki, w których rynek serbski może stać się konkurencyjny, przez wykorzystanie swoich zalet. Należy czekać więc na ich realizację.

Bibliografija

1. Breda Z., Kliček T., *Odbudowa turystyki w Serbii. Rola wolontariatu w Wojwodini* [w:] Turyzm 2008, 18/2 (http://www.turyzm.pl/artykuly/kliczek_breda.pdf)
2. Catering and tourism statistics, [w:] Statistical release Number 13 - Year LXIII, 31.01.2013., SORS
3. HCZ & FEUB, 2006a, *Tourism Strategy of the Republic of Serbia*. Horwath Consulting Zagreb and Faculty of Economics of the University of Belgrade on behalf of the Ministry of Trade, Tourism and Services of the Republic of Serbia, Belgrade
4. Izvestaj o poslovanju, Od 1. Januara do 31 Decembra 2012, TOS, Mart 2012, s.3 (http://www.srbija.travel/download/dokumenta/Izvestaj_o_poslovanju_2012.pdf) (10.10.2013)
5. Najdić M., Sekulović N., *Behavior of Serbian Tourists During Economic Crisis: Two Empirical Researches*. [w:] Turizam, Volume 16, Issue 4, 2012, s 180-192 (http://www.dgt.uns.ac.rs/turizam/arhiva/vol_1604_4.pdf) (12.10.2013)
6. OECD Tourism trends and policies 2012, (http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/industry-and-services/oecd-tourism-trends-and-policies-2012_tour-2012-en#page1) (10.10.2013)
7. Statistics Report 2002-2011, International Association Meetings Market, ICCA 2012 (www.iccaworld.com/dcps/doc.cfm?docid=1520) (1.12.2013)
8. Strategiju razvoja turizma Republike Srbije [w:] Službeni glasnik 91/2006 (http://www.park-palic.rs/pdf/Strategija%20razvoja%20turizma_cir.pdf) (10.10.2013)
9. Trendovi, Septembar 2013, SORS
10. Turizam i ugostiteljstvo, [w:] Statistički godišnjak Republike Srbije 2013, RZZS (<http://pod2.stat.gov.rs/ObjavljenePublikacije/G2012/pdf/G20122007.pdf>) (2.10.2013)
11. UNWTO *Tourism Highlights*, 2013 Edition (http://dtxtq4w60xqp.cloudfront.net/sites/all/files/pdf/unwto_highlights13_en_lr_0.pdf) (2.10.2013)
12. WTTC *The Economic Impact of travel and tourism 2013. Serbia*, (http://www.wttc.org/site_media/uploads/downloads/serbia2013_1.pdf) (5.10.2013)

Źródła internetowe

1. <http://mondo.rs/a620902/Magazin/Travel/U-Beogradu-najvise-nemackih-turista.html> (12.10.2013)
2. http://www.rtv.rs/sr_lat/drustvo/u-prvih-osam-meseci-u-srbiji-vise-od-1-5-miliona-turista_425802.html (9.10.2013)
3. <http://www.srbija.travel/turisticki-promet-u-republici-srbiji-u-periodu-januar-maj-2013-godine/> (18.10.2013)
4. http://www.beg.aero/about_us/traffic_figures.889.html (19.12.2013)
5. <http://www.srbija.travel/turisticki-promet-u-republici-srbiji-u-2012-godini/> (12.10.2013)
6. <http://www.turizamiputovanja.com/prihod-srbije-u-turizmu-u-prvoj-polovini-2012/> (12.10.2013)
7. <http://www.srbija.travel/srbija-moja-zemlja-moje-putovanje/> (12.10.2013)
8. <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/ekonomija/aktuelno.239.html:450975-Turisti-su-nam-doneli-409-miliona-dinara> (19.10.2013)
9. <http://www.serbia.travel/> (3.10.2013)
10. <http://world.einnews.com/news/serbia-tourism> (20.10.2013)
11. http://www.belgrad.msz.gov.pl/pl/informacje_konsularne/wizy/wizy (5.10.2013)

12. <http://www.pasazer.com/in-14984-air,serbia,prezentacja,nowej,marki.php>
(28.10.2013)
13. <http://inserbia.info/tourism/2013/10/22/serbian-tourists-spent-eur-464-million-in-2013/> (24.20.2013)
14. http://www.itaka.pl/wycieczki/serbia/balkanska_pierwsza_liga_4233.php?ofr_id=e0ae2474fb17335a0ea587d3de80a9fe4922fa383d60167ad0412aa74e464377&adults=2 (29.12.2013)

Spis rycin

Ryc. 1: Położenie Serbii w Europie	4
Ryc. 2: Ludność Serbii. Dane z roku 2011	6
Ryc. 3: Wyznania w Serbii	7
Ryc. 4: Mapa atrakcji turystycznych Serbii	9
Ryc. 5: Mapa nowych atrakcji turystycznych	10
Ryc. 6: Liczba hoteli w Serbii w 2012 r.	11
Ryc. 7: Zmiana liczby pokoi i łóżek w latach 2008 – 2012	12
Ryc. 8: Porównanie ilości miejsc noclegowych na północy i południu kraju w roku 2012	13
Ryc. 9: Zmiana ilości przedsiębiorstw gastronomicznych w latach 2006 – 2011	14
Ryc. 10: Liczba tour operatorów i agentów turystycznych w latach 2006 – 2011	14
Ryc. 11: Ilość pasażerów na lotnisku w Belgradzie w latach 2012-2013	15
Ryc. 12: Całkowity udział RSD	16
Ryc. 13: % wkład w PKD	17
Ryc. 14: Ilość stanowisk pracy w turystyce	17
Ryc. 15: Schemat przedstawiający główne podmioty zajmujące się turystyką w Serbii	19
Ryc. 16: Wielkość ruchu turystycznego w Serbii w latach 2008 – 2012	21
Ryc. 17: Liczba turystów w Serbii w latach 2008-2012	22
Ryc. 18: Liczba przyjazdów turystów do Europy Południowej i Krajów Śródziemnomorskich w 2012 roku	23
Ryc. 19: Procentowy udział przyjazdów turystów na Bałkany w 2012 r.	24
Ryc. 20: Przyjazdy turystów według krajów w roku 2012	25
Ryc. 21: Przyjazdy turystów do Serbii z poszczególnych krajów w roku 2012	26
Ryc. 22: Noclegi turystów zagranicznych w Serbii	27
Ryc. 23: Noclegi turystów w Serbii w 2012 roku	27
Ryc. 24: Preferowany typ zakwaterowania przez turystów zagranicznych	28
Ryc. 26: Przyjazdy turystów emisyjnych w latach 2006-2012 do Serbii z 5 głównych	29
Ryc. 27: Dynamika przyjazdów do Serbii z głównych rynków emisyjnych z lat 2006-2012	31
Ryc. 28: Dochody z turystyki na świecie w latach 2004-2011	32
Ryc. 29: Dochody Serbów z turystyki w latach 2004-2011	32
Ryc. 30: Prognoza dochodów z turystyki w krajach bałkańskich (w mld \$)	33
Ryc. 31: Dochody z turystyki zagranicznej w krajach bałkańskich	35
Ryc. 32: Główne destynacje turystyczne w Serbii w 2012 roku	35
Ryc. 33: Liczba turystów w SPA w 2012 r.	36
Ryc. 34: Liczba przyjazdów turystów do resortów górskich w 2012 r.	36
Ryc. 35: Przyjazdy turystów do regionów w 2012 r.	37
Ryc. 36: Procentowy udział przyjazdów turystów zagranicznych do poszczególnych regionów Serbii w 2012r.	38

Ryc.37: Wydatki na turystykę w 2012 roku	39
Ryc.38: Wydatki na turystykę zagraniczną w Serbii w latach 2004-2011	40
Ryc.39: Prognoza wydatków na turystykę w krajach bałkańskich (w mld \$)	41
Ryc.40 Wyjazdy Serbów do poszczególnych krajów	42
Ryc.41: Noclegi w poszczególnych krajach w 2012 roku	43
Ryc.42: Ilość dni spędzonych w poszczególnych krajach	43
Ryc.43: Wyjazdy Serbów w 2012	44
Ryc.44: Przyjazdy Polaków do Serbii	46
Ryc.45: Noclegi Polaków	46
Ryc.46: Przyjazdy Polaków do Serbii zorganizowane przez biuro podróży	47
Ryc.47: Przyjazdy Polaków według regionów w 2012 roku	47
Ryc.48: Oferta	48
Ryc.49: Konkurencja i atrakcyjność	50

Spis tabel

Tab 1: Liczba turystów, nocleg i długość pobytu turystów zagranicznych w Serbii	28
Tab 2: Ranking państw organizujących największą ilość spotkań biznesowych	34
Tab 3: Ranking miast organizujących największą ilość spotkań biznesowych	34
Tab 4: Przyjazdy Serbów do Polski na tle ogólnej liczby wyjazdów	45

Wyrażam zgodę na opublikowanie wykonanego przeze mnie projektu na stronie AWF Kraków poświęconej realizacji przedmiotu „Rynki turystyczne i rekreacyjne”. Oświadczam, że został on wykonany zgodnie z obowiązującymi zasadami i nie narusza niczych praw autorskich